

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ІНЖЕНЕРІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОЇ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ
ІМЕНІ ГЕРОЯ УКРАЇНИ ЧУБА ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЙОВИЧА

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Б.Д.Халмурадов
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

Тема: «Розробка рекомендацій для підвищення рівня стійкості об'єктів водопостачання»

Виконавець: студент групи 413 ЦБ Давиденко Януарій Феліксович

Керівник: Третьяков Олег Вальтерович

Нормоконтролер:

КИЇВ 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет екологічної безпеки, інженерії та технологій
Кафедра цивільної та промислової безпеки імені Героя України Чуба
Олександра Сергійовича
Спеціальність 263 «Цивільна безпека»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Б.Д.Халмурадов

«___» _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ **на виконання кваліфікаційної роботи** Давиденка Януарія Феліксовича

1. Тема роботи «Оцінка ризиків на хімічному підприємстві» затверджена наказом ректора від «17» квітня 2024 року № 579/ст.
2. Термін виконання роботи з 20.05.2024 по 16.06.2024.
3. Вихідні дані роботи:
 - провести загальний аналіз об'єктів водопостачання ;
 - сформулювати в роботі сучасні вимоги до захисту об'єктів водопостачання від різних типів загроз;
 - провести оцінку потенційних небезпек через непрацездатність об'єктів водопостачання;
 - надати пропозиції та розробити заходи щодо захисту об'єктів водопостачання;
 - розрахунок для надання технічного заключення щодо дії зовнішніх небезпек на об'єкти водопостачання;
4. Зміст пояснювальної записки:
 - загальні відомості про об'єкти водопостачання;
 - стійкість та види стійкості об'єктів водопостачання;
 - небезпеки для об'єктів водопостачання;
 - розрахункова частина;
 - планування заходів для забезпечення безпеки об'єктів водопостачання;
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу:

- об'єкти водопостачання;
 - небезпеки на об'єктах водопостачання;
6. Календарний план-графік

№ з\п	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	2	3	4
1	Постановка задачі та аналіз інформаційних джерел	1.05.2024-3.05.2024	
2	Збір інформаційних даних та обґрунтування вибору рішення	4.05.2024-6.05.2024	
3	Аналіз даних та їх класифікація	7.05.2024-9.05.2024	
4	Робота над розділом №1	10.05.2024-17.05.2024	
5	Робота над розділом №2	18.05.2024-27.05.2024	
6	Робота над розділом №3	38.05.2024-3.06.2024	
7	Підготовка графічного матеріалу, оформлення і друк пояснювальної записки	4.06.2024-5.06.2024	
8	Оформлення презентації в Power Point	6.06.2024-	
9	Отримання рецензій від опонентів	10.06.2024	
10	Захист в ДЕК	11.06.2024	

7. Дата видачі завдання: 1 травня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи: Третьков О.В.

Завдання прийняв до виконання: Давиденко Я.Ф.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається із вступу, основної частини, що містить 3 розділи, висновку й списку літератури. Загальний обсяг роботи – 69 сторінок. Робота містить 7 рисунків. Список бібліографічних посилань включає 7 джерел.

Ключові слова: ОБ'ЄКТИ ВОДОПОСТАЧАННЯ, ЗАХИСТ ОБ'ЄКТІВ ВОДОПОСТАЧАННЯ, ВОДА, НЕБЕЗПЕКА, ЗАГРОЗА, ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАХИЩЕННЯ.

Об'єкт дослідження – об'єкти водопостачання та вплив небезпечних ситуацій зв'язаних з ними на навколишнє середовище та населення.

Предмет дослідження – вплив аварій на об'єктах водопостачання та захист від загроз.

Мета роботи – розробити рекомендації щодо захисту об'єктів водопостачання.

Методи, застосовані в кваліфікаційній роботі: метод системного аналізу для дослідження технічних схем, попередній аналіз небезпек, оцінка збитків від наслідків надзвичайних ситуацій природнього та техногенного походження на об'єкти водопостачання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в: проведеному моделюванні та прогнозуванні потенційних небезпек або імовірності прояву небезпечних станів, які можуть призвести до екологічних, людських та економічних втрат.

Основні висновки роботи – проведено моделювання та спрогнозовані потенційні небезпеки або імовірність прояву небезпечних станів; проаналізована небезпечні ситуації виникнення природних та техногенних загроз; запропоновано захист об'єктів водопостачання від різних типів загроз; рекомендовано фізичне укріплення інфраструктур, інвестиційні вклади та навчання персоналу.

Матеріали дипломної роботи можна використовувати для оцінки потенційних небезпек, розробки рекомендацій і заходів щодо захисту об'єктів водопостачання а також населення.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. Загальні відомості про об'єкти водопостачання.....	8
1.1 Основи роботи об'єктів водопостачання.....	10
1.2 Стійкість об'єктів водопостачання.....	19
РОЗДІЛ 2. Загрози для об'єктів водопостачання.....	25
2.1 Природні катастрофи.....	25
2.2 Техногенні загрози.....	36
2.3 Кіберзагрози.....	44
2.4 Терористичні акти.....	47
2.5 Економічні загрози.....	49
2.6 Військові загрози.....	51
РОЗДІЛ 3. Рекомендації для підвищення рівня стійкості об'єктів водопостачання.....	54
Висновок.....	65
Список літератури.....	67

ВСТУП

У сучасному світі, стає забезпечення доступу до чистої води стає все більшою проблемою, особливо в умовах зростання населення, старіння інфраструктури та негативних змін у кліматі. Водопостачання є життєво важливою складовою для забезпечення здоров'я та благополуччя населення, а також для економічного розвитку та сталого виробництва. Проте, системи водопостачання постійно знаходяться під тиском через зростаючу нестабільність інфраструктури, збільшення попиту та вплив змін клімату, що ставлять під загрозу їхню ефективність і надійність.

Відповідно до досліджень, зростання попиту на воду очікується у багатьох частинах світу, особливо в місцях зі значним народженням та індустріалізацією. Це ставить під загрозу не лише доступ до питної води, а й до води для використання в сільському господарстві, промисловості та інших галузях. Тому, забезпечення стійкості та ефективності систем водопостачання є критично важливим завданням для забезпечення сталого розвитку та здоров'я населення.

Слід відзначити, що старіння інфраструктури є однією з основних проблем, які стикаються системи водопостачання. Багато міст та населених пунктів мають застарілі трубопроводи та системи, які піддаються руйнуванню та витокам. Це призводить до втрати води, забруднення джерел та збільшення витрат на ремонт та обслуговування. Тому, модернізація та оновлення інфраструктури є необхідною складовою стратегії забезпечення стійкості та надійності водопостачання.

Окрім старіння інфраструктури, зміни клімату також ставлять під загрозу стабільність систем водопостачання. Збільшення екстремальних погодних явищ, таких як зливи, повені та засухи, може призвести до руйнування інфраструктури та забруднення водних джерел. Важливо розробляти стратегії адаптації та мінімізації ризиків, які виникають внаслідок зміни клімату, для забезпечення надійного та стійкого водопостачання в умовах небезпеки.

У роботі ми плануємо ретельно проаналізувати різні аспекти впливу, які впливають на стійкість систем водопостачання. Це включає аналіз впливу старіння інфраструктури на ефективність та надійність систем, врахування ризиків, пов'язаних із змінами клімату, а також оцінку можливостей управління та відновлення водних ресурсів.

Ми також розглянемо різноманітні технології та стратегії, які можуть бути використані для підвищення стійкості систем водопостачання. Це може включати в себе використання інноваційних матеріалів для конструкції трубопроводів, впровадження систем моніторингу та управління з використанням штучного інтелекту та інтернету речей, а також розробку планів управління кризовими ситуаціями.

Окрім технічних аспектів, важливо врахувати організаційні та екологічні аспекти в управлінні системами водопостачання. Це включає в себе розробку планів управління ризиками та екстремими ситуаціями, залучення громадськості та зацікавлених сторін у прийнятті рішень, а також врахування екологічних аспектів у виборі технологій та стратегій.

Наша робота спрямована на вироблення конкретних рекомендацій, які враховують усі ці аспекти та можуть сприяти підвищенню стійкості та надійності систем водопостачання. Це важливий крок у забезпеченні доступу до чистої води для всіх у сучасному світі.

Розділ 1. Загальні відомості про об'єкти водопостачання

Основи роботи об'єктів водопостачання

Об'єкти водопостачання є критичними елементами інфраструктури, які забезпечують населення і промисловість водою. Вони включають джерела води, інфраструктуру для збору, очищення, транспортування та розподілу води.

Основи роботи об'єктів водопостачання включають в себе ряд ключових аспектів, які забезпечують надійне і ефективне постачання води до споживачів. Основні з них:

Джерело води - це може бути природне джерело, таке як річка, озеро або джерело підземної води, або штучне джерело, таке як водозабірна станція або станція з очищення води.

Природні джерела води.

Природні джерела води, такі як річки, озера та підземні води, відіграють важливу роль у забезпеченні води для водопостачання. Розглянемо деякі з них:

Річки та озера - часто служать джерелами води для міських та сільських систем водопостачання. Вони можуть бути використані як природні резервуари води, які відбираються та очищаються для подальшого використання. Проте вони також можуть бути вразливі до забруднення від промислових та сільськогосподарських джерел, тому важливо вживати заходів для їх захисту.

-Географічні особливості - річки та озера можуть мати різну географічну природу, від гірських потоків до великих водосховищ. Це впливає на потенційну якість води та можливості її використання.

-Стан забруднення - річки і озера можуть бути вразливі до забруднення від промислових викидів, сільськогосподарських ділянок та муніципальних

стічних вод. Моніторинг стану водних ресурсів є важливим для забезпечення їхньої якості.

-Сезонні варіації - варіації у рівні води в річках і озерах можуть відбуватися в залежності від пори року, розтання снігу, дощів та інших факторів. Це важливо враховувати при плануванні використання цих джерел води.

Підземні води.

Води, що знаходяться під землею у порях і тріщинах гірських порід або в аквіферах, також можуть бути використані як джерело води. Вони зазвичай потребують менше обробки, оскільки природні фільтраційні процеси можуть вже забезпечити часткове очищення. Однак вони також можуть бути вразливі до забруднення від хімічних забруднень, тому контроль якості є важливим.

-Гідрогеологічні умови - властивості та якість підземних вод залежать від гідрогеологічних умов, таких як тип гірських порід, глибина артезіанських вод, швидкість фільтрації тощо.

-Забруднення - підземні води можуть бути менш вразливими до поверхневого забруднення, проте вони все ще можуть бути під загрозою від хімічних забруднень, таких як викиди з побутових та промислових джерел.

-Видобуток і використання - використання підземних вод може вимагати спеціальних технологій для їх видобутку, очищення та розподілу. Важливо враховувати їхню складність та економічну доцільність.

Штучні джерела води.

Штучні джерела води включають водозабірні станції та станції очищення води, які спеціально споруджуються для забезпечення води для водопостачання. Найголовніші з них:

Водозабірні станції.

Ці станції здійснюють відбір води з природних джерел (наприклад, річок або озер) та її направлення до станцій очищення. Вони повинні бути розташовані в стратегічних місцях для максимальної ефективності та забезпечення мінімального впливу на навколишнє середовище. (рис.1)

-Вибір місця - місце розташування водозабірної станції має вирішальне значення для ефективності і якості водопостачання. Його слід вибирати з урахуванням доступності джерел води, географічних особливостей, потенційних загроз забруднення та інших факторів.

-Технології відбору - вибір технологій відбору води (наприклад, відкритий водозабір з річки або глибинний свердловинний водозабір) залежить від специфічних умов місцевості та вимог системи водопостачання.

Станції очищення води.

Ці станції використовуються для очищення сировинної води від різних забруднень та мікроорганізмів перед її постачанням до споживачів. Вони

можуть використовувати різні технології, такі як фільтрація, хлорування, ультрафіолетове опромінення та інші методи, для забезпечення відповідної якості води.

-Обробка води - системи очищення води використовують різні технології, такі як хлорування, фільтрація, осадження, ультрафіолетове опромінення та обробка озоном. Вибір методів обробки залежить від складу сирової води та вимог до якості води.

-Стандарти якості - очищення води повинно відповідати встановленим стандартам якості, що регулюються місцевими та міжнародними нормативними актами. Це може включати вимоги до вмісту хімічних речовин, бактеріологічних параметрів та інших показників.

Станції з розподілу води.

Ці станції відповідають за розподіл очищеної води до мережі водопостачання. Вони повинні бути обладнані системами контролю та регулювання для забезпечення стабільного тиску і обсягу води, що постачається до споживачів.

2. Збір і транспортування води

Водозабірні споруди

Водозабірні споруди є першою ланкою в ланцюзі системи водопостачання. Їх завдання полягає в тому, щоб зібрати воду з природних джерел і направити її на подальшу обробку та розподіл.

Водозабірні споруди на поверхневих джерелах:

- Річкові - використовуються для забору води з річок. Включають пристрої для регулювання рівня води, фільтраційні решітки для видалення великих частинок і насосні станції.

- Озерні - обладнані подібно до річкових, але з урахуванням специфіки озерної гідрології.

- Водосховища - штучно створені резервуари для накопичення води. Вони мають складну інфраструктуру, яка включає дамби, шлюзи та насосні станції.

Водозабірні споруди на підземних джерелах:

- Артезіанські свердловини - вертикальні шахти, які проникають до водоносних горизонтів. Використовуються насоси для підйому води на поверхню.

- Колодязі - менш глибокі, ніж артезіанські свердловини, часто використовуються в сільських районах. Вода піднімається за допомогою ручних насосів або автоматичних систем.

Подаючі трубопроводи

Після забору вода транспортується до очисних споруд через систему трубопроводів. Ці трубопроводи мають бути надійними і стійкими до корозії, щоб забезпечити безперебійне транспортування води.

Матеріали труб:

- сталеві, чавунні. Використовуються завдяки своїй міцності, але вимагають захисту від корозії.
- поліетиленові, полівінілхлоридні (ПВХ). Легкі, стійкі до корозії, мають тривалий термін експлуатації.
- використовуються для великих водопроводів, мають високу міцність, але важкі та складні в монтажі.

Транспортувальні споруди:

- Напірні трубопроводи - системи з насосними станціями для підвищення тиску, що забезпечує транспортування води на великі відстані або на висоту.
- Безнапірні трубопроводи - використовуються для транспортування води на короткі відстані без значних перепадів висот.

Підземні та наземні системи:

- Підземні трубопроводи - прокладені під землею для захисту від механічних пошкоджень і впливу навколишнього середовища.
- Наземні трубопроводи - використовуються в місцях, де підземне прокладення є неможливим або економічно недоцільним.

Насосні станції

Насосні станції є ключовими елементами системи транспортування води. Вони забезпечують необхідний тиск і витрату води в системі трубопроводів.

Типи насосних станцій:

- Підйомні насосні станції - піднімають воду з низькорозташованих джерел (річок, озер) до вищих очисних споруд або розподільчих мереж.
- Проміжні насосні станції - підтримують необхідний тиск у довгих магістральних трубопроводах.
- Розподільчі насосні станції - підвищують тиск перед розподільчою мережею, забезпечуючи постачання води до кінцевих споживачів.

Обладнання насосних станцій:

- Насоси - основні агрегати для переміщення води. Існують різні типи насосів (відцентрові, поршневі, гвинтові), які вибираються в залежності від характеристик системи.

- Контрольно-вимірювальна апаратура - датчики тиску, витрати, рівня води, які забезпечують моніторинг і управління процесами.

- Системи автоматизації та управління - комп'ютерні системи, що дозволяють автоматично регулювати роботу насосних станцій, зменшуючи потребу в ручному втручанні.

Таким чином, система збору і транспортування води є складною інженерною мережею, яка забезпечує ефективно та безпечно переміщення води від джерел до місць її споживання.

3. Очищення води

Очищення води є ключовим етапом у системі водопостачання, що забезпечує видалення забруднень та підготовку води для споживання. Цей процес включає кілька методів і технологій, які працюють послідовно або одночасно. Ось основні методи очищення води:

Механічне очищення:

1) Грубовидільні споруди:

- Решітки і сита - Використовуються для видалення великих часток, таких як гілки, листя, сміття.

- Піщані пастки - Видаляють важкі неорганічні частки, такі як пісок і гравій.

2) Відстоювання:

- Відстійники - Вода повільно проходить через великі резервуари, де частинки осідають на дно під дією гравітації.

Хімічне очищення:

1) Коагуляція і флокуляція:

- Коагулянти - додаються до води для злипання дрібних часток у великі агрегати.

- Флокулянти - допомагають утворювати більші флокули, які легше видалити при подальшому відстоюванні або фільтрації.

2) Хлорування:

- Дезінфекція - додавання хлору або хлорвмісних речовин для знищення патогенних мікроорганізмів.

3) Озонування:

- Окиснення - використання озону для видалення органічних сполук і знезараження води.

4) Адсорбція:

- Активоване вугілля - використовується для видалення розчинених органічних речовин і запахів.

Біологічне очищення:

1) Біофільтри - вода проходить через шар біологічного матеріалу, де мікроорганізми розкладають органічні забруднення.

2) Аерація - насичення води киснем для стимулювання біологічних процесів розкладання органічних речовин.

Фізико-хімічне очищення:

1) Фільтрація:

- Піщані фільтри - використовуються для видалення дрібних завислих часток.

- Мембранні фільтри - застосовуються для ультрафільтрації, нанофільтрації та зворотного осмосу, що дозволяє видаляти навіть найдрібніші забруднення і солі.

2) Іонний обмін - використовується для видалення іонів важких металів і зменшення жорсткості води.

Сучасні технології очищення:

1) Ультрафіолетове випромінювання - використовується для знезараження води шляхом руйнування ДНК мікроорганізмів.

2) Електрохімічне очищення - використовує електричний струм для окислення та видалення забруднень.

3) Біологічні мембрани - поєднання біологічного очищення з мембранними технологіями для високоефективного видалення забруднень.

Контроль якості:

Після кожного етапу очищення проводяться аналізи якості води для забезпечення відповідності санітарним нормам і стандартам. Це включає перевірку на наявність залишкових забруднень, патогенів і хімічних речовин.

Процес очищення води є багатоступеневим і комплексним, що вимагає використання різноманітних технологій та підходів для забезпечення безпеки і якості води, яка надходить до споживачів.

4.Зберігання води

Зберігання води є важливим етапом у системі водопостачання, що забезпечує стабільність і безперебійність подачі води до споживачів. Для цього використовуються різні типи резервуарів і водонапірних башт. Ось основні аспекти зберігання води:

Типи резервуарів для зберігання води:

1) Надземні резервуари:

- Водонапірні башти - високі споруди, які використовують для створення гравітаційного тиску у водопровідній системі. Вода зберігається у резервуарі на вершині башти і надходить до споживачів під дією сили тяжіння.(рис.2)

- Надземні резервуари - великі баки, розташовані на підвищеннях або спеціальних платформах, забезпечують резервний запас води і стабільний тиск у системі.

2) Підземні резервуари:

- Підземні цистерни - розташовані під землею для збереження простору та захисту води від забруднень і температурних коливань.

- Напівзаглиблені резервуари - частково розташовані під землею, використовуються в умовах обмеженого простору або для зниження візуального впливу на навколишнє середовище.

Основні функції резервуарів для зберігання води:

1) Забезпечення стабільного постачання води - резервуари дозволяють накопичувати воду у періоди низького споживання і використовувати її в години пікового навантаження.

2) Підтримання тиску у водопровідній системі - водонапірні башти та інші надземні резервуари створюють гравітаційний тиск, який забезпечує стабільну подачу води до споживачів навіть при коливаннях тиску в системі.

3) Резервний запас води - резервуари забезпечують запас води на випадок аварійних ситуацій або перебоїв у постачанні води з джерел.

4) Регулювання якості води - резервуари допомагають стабілізувати якість води шляхом відстоювання та видалення осаду перед подачею води до споживачів.

Конструктивні особливості:

- резервуари можуть бути виготовлені з бетону, сталі, пластика або склопластику. Вибір матеріалу залежить від об'єму резервуара, умов експлуатації та економічних факторів.

- резервуари можуть мати різну форму: циліндричні, прямокутні, сферичні або іншої спеціальної форми, яка забезпечує оптимальне використання простору та ефективність зберігання води.

- об'єм резервуарів варіюється від декількох тисяч літрів до декількох мільйонів літрів, залежно від потреб населення і промисловості.

Технологічні аспекти зберігання води:

- деякі резервуари обладнані системами аерації для забезпечення циркуляції води і запобігання застою та розмноженню бактерій.

- сучасні резервуари оснащені системами моніторингу, які дозволяють контролювати якість води, рівень води, тиск та інші параметри в режимі реального часу.

- регулярне технічне обслуговування включає очищення резервуарів від осаду, перевірку на герметичність та функціонування систем аерації і моніторингу.

Розподіл води

Розподіл води є ключовою функцією системи водопостачання, яка забезпечує доставку води від джерел та резервуарів до кінцевих споживачів, таких як житлові будинки, комерційні об'єкти, промислові підприємства та громадські установи. Цей процес включає використання складної мережі трубопроводів, насосних станцій, гідрантів і контрольних споруд. Ось основні аспекти розподілу води:

Компоненти системи розподілу води:

1) Магістральні трубопроводи - основні труби великого діаметра, що транспортують воду від очисних споруд або джерел до розподільчих мереж.(рис.3)

2) Розподільчі мережі - трубопроводи меншого діаметра, які розподіляють воду безпосередньо до споживачів. Вони поділяються на:

· Головні розподільчі трубопроводи: транспортують воду від магістральних трубопроводів до основних зон обслуговування.

· Вуличні трубопроводи: доставляють воду від головних розподільчих трубопроводів до окремих будівель.

3) Насосні станції - використовуються для підтримання необхідного тиску в системі та забезпечення водою високо розташованих або віддалених районів.

4) Гідранти - використовуються для пожежогасіння та інших аварійних потреб.

5) Запірно-регулююча арматура - клапани, засувки та вентиля, які дозволяють контролювати потік води, проводити ремонт і обслуговування без припинення водопостачання у всій системі.

6) Водоміри - прилади для вимірювання об'єму споживаної води, що дозволяють здійснювати облік і контроль споживання води.

Принципи функціонування системи розподілу води:

1) Підтримання тиску - система має забезпечувати достатній тиск для подачі води до всіх споживачів, враховуючи різні висоти будівель і відстані від основних джерел води.

2) Безперебійне постачання - система розподілу повинна забезпечувати постійне постачання води, включаючи періоди пікового споживання та аварійні ситуації.

3) Гнучкість і надійність - наявність запірної арматури і альтернативних маршрутів транспортування води дозволяє проводити ремонтні роботи без перерви у водопостачанні для споживачів.

4) Якість води - збереження якості води під час транспортування є пріоритетом. Це досягається через регулярне очищення трубопроводів і моніторинг якості води.

Виклики в розподілі води:

1) Зношеність інфраструктури - старі трубопроводи і обладнання потребують заміни і модернізації для запобігання витокам і покращення ефективності системи.

2) Витоки води - втрата води через витoki у трубопроводах є серйозною проблемою, яка впливає на ефективність системи і витрати на водопостачання.

3) Регулювання тиску - підтримання оптимального тиску у різних частинах мережі є складним завданням, яке потребує сучасних технологій і постійного моніторингу.

4) Захист від забруднення - запобігання потраплянню забруднень у систему розподілу є критично важливим для забезпечення безпеки води для споживачів.

Сучасні технології в розподілі води:

1) Системи автоматизованого управління - використання SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) для моніторингу та управління системою в режимі реального часу.

2) Сенсори і моніторинг - встановлення датчиків тиску, витрати і якості води по всій мережі для оперативного виявлення проблем і управління системою.

3) Геоінформаційні системи (ГІС) - використання ГІС для картографування мережі, управління інфраструктурою і планування ремонтних робіт.

4) Інтелектуальні водоміри - встановлення смарт-водомірів для точного обліку споживання води і виявлення витоків.

Розподіл води є складною і важливою частиною системи водопостачання, яка потребує постійного управління, інновацій та інвестицій для забезпечення надійного і якісного постачання води до всіх споживачів.

Контроль якості води

Контроль якості води є важливою складовою системи водопостачання, що забезпечує безпечність та відповідність води санітарним і гігієнічним нормам. Цей процес включає регулярний моніторинг, тестування та аналіз води на різних етапах її обробки та розподілу. Ось основні аспекти контролю якості води:

Основні параметри контролю якості води:

1) Фізичні показники:

-Колір - вимірюється візуально або за допомогою спеціальних приладів.

-Запах - оцінюється органолептично або за допомогою газових аналізаторів.

-Прозорість - вимірюється за допомогою спеціальних приладів, таких як турбідиметри.

-Температура - контролюється для забезпечення відповідності стандартам і комфорту споживачів.

2) Хімічні показники:

-рН - вимірюється для оцінки кислотності або лужності води.

-Хлориди, сульфати, нітрати - вимірюються для контролю концентрації різних солей у воді.

-Залізо, марганець, мідь, свинець та інші метали - аналізуються для визначення концентрації важких металів, що можуть бути шкідливими.

-Органічні сполуки - включають різні види пестицидів, гербіцидів та інших хімічних речовин.

3) Мікробіологічні показники

-Коліформи та E. coli: Тестуються для виявлення фекального забруднення.

-Патогенні мікроорганізми: Аналізуються для виявлення бактерій, вірусів і паразитів.

4) Радіологічні показники

-Радон, радій та інші радіоактивні речовини: Вимірюються для контролю радіоактивності води.

Методи контролю якості води:

1) Лабораторний аналіз - проби води відбираються з різних точок системи водопостачання (джерела, очисні споруди, розподільчі мережі) і аналізуються в лабораторіях за допомогою сучасних методів і приладів.

2) Польові вимірювання - використання портативних аналізаторів і тестових наборів для оперативного контролю якості води безпосередньо на місці відбору проб.

3) Автоматизовані системи моніторингу - встановлення сенсорів і датчиків у системі водопостачання, які забезпечують постійний моніторинг фізичних, хімічних та біологічних показників у режимі реального часу.

4) Онлайн-моніторинг і системи раннього попередження - використання комп'ютеризованих систем для збору, обробки і аналізу даних про якість води з можливістю автоматичного повідомлення про виявлені відхилення від норм.

Регуляторні вимоги та стандарти:

1) Міжнародні стандарти:

-Рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) - включають рекомендації щодо якості питної води та максимальних концентрацій забруднювачів.

-Стандарти ЄС і США - регламентують вимоги до якості води та процедури контролю.

2) Національні стандарти:

-Кожна країна має свої санітарно-гігієнічні норми і стандарти, які встановлюють допустимі концентрації забруднювачів і методи контролю якості води.

Контроль якості води є критично важливим для забезпечення здоров'я населення і сталого розвитку водних ресурсів. Це комплексний процес, що включає сучасні технології, регуляторні вимоги і постійний моніторинг, що дозволяє гарантувати безпечність і високу якість води для споживачів.

Стійкість об'єктів водопостачання

Стійкість об'єктів водопостачання - це їх здатність забезпечувати безперебійне та надійне постачання води при різних умовах, включаючи надзвичайні ситуації, природні катастрофи, технічні збої та інші небезпеки. Ця концепція охоплює різні аспекти, від технічної надійності обладнання до організаційної готовності до реагування на непередбачені обставини.

Технічна стійкість

Технічна стійкість об'єктів водопостачання визначається їх здатністю до ефективної роботи під час різних умов і збереженням функціональності навіть у разі виникнення непередбачуваних обставин. Визначимо основні категорії:

1) Надійність обладнання:

- Якість обладнання - важливо використовувати високоякісне обладнання, яке відповідає всім стандартам та нормам.

- Регулярне обслуговування - проведення періодичних технічних оглядів та планового технічного обслуговування для виявлення та усунення можливих несправностей.

2) Резервування систем:

- Резервні системи - мати наявність резервних насосів, резервних джерел енергії, резервних трубопроводів і так далі.

- Автоматичне перемикання - використання автоматичних систем, які забезпечують автоматичне перемикання на резервні системи у випадку аварії або збою.

3) Автоматизація та контроль:

- Системи моніторингу - використання сучасних систем моніторингу, які надають інформацію про стан системи в реальному часі.

- Автоматизовані системи управління - впровадження автоматизованих систем управління, які дозволяють оперативно реагувати на зміни у системі.

4) Професійний персонал:

- Кваліфікований персонал - наявність кваліфікованих працівників, які мають необхідні знання та навички для ефективної експлуатації та обслуговування системи.

- Постійне навчання - проведення навчання та підвищення кваліфікації персоналу для вивчення новітніх технологій та методів роботи.

5) Безпека:

- Захист від несанкціонованого доступу - забезпечення фізичного захисту об'єктів водопостачання від несанкціонованого доступу.

- Захист від техногенних загроз - використання заходів захисту від техногенних загроз, таких як кібератаки або терористичні акти.

6) Ефективне управління ресурсами:

- Оптимізація витрат - впровадження технологій, що дозволяють оптимізувати споживання ресурсів, таких як вода та енергія.

- Ефективне використання матеріалів - використання високоякісних та міцних матеріалів для будівництва і обслуговування інфраструктури.

Технічна стійкість об'єктів водопостачання забезпечує їх надійну роботу у всіх умовах і гарантує безперебійне постачання води для населення та промислових об'єктів.

Фізична стійкість

Фізична стійкість об'єктів водопостачання охоплює їх здатність витримувати природні та техногенні впливи, такі як землетруси, повені, зсуви ґрунту, а також забезпечувати безпеку водозабірних споруд та інших інфраструктурних об'єктів. Основні аспекти фізичної стійкості включають:

1) Інженерні рішення:

- Сейсмостійкість - використання конструкцій та матеріалів, що здатні витримати сейсмічні навантаження в разі землетрусу.

- Захист від повеней - розташування споруд на безпечних від повені землях, будівництво високих дамб та засобів зливоприймання.

- Стабільність на схилах - застосування технічних рішень для запобігання зсувам ґрунту на схилах, таких як спеціальні стабілізуючі конструкції та дренажні системи.

2) Безпека водозабірних споруд:

- Санітарні заходи - забезпечення чистоти джерел води та водозабірних споруд для запобігання забруднення води внаслідок несанкціонованого доступу або забруднення довкілля.

- Фізичний захист - встановлення огорож та інших перешкод, щоб запобігти доступу небажаних осіб до водозабірних споруд.

3) Ефективне використання природних ресурсів:

- Оптимізація місцезнаходження - вибір місць для будівництва об'єктів водопостачання, що враховують природні особливості місцевості та мінімізують ризики виникнення природних катастроф.

- Захист екосистем - мінімізація негативного впливу інфраструктури водопостачання на природні екосистеми, в тому числі захист біорізноманіття та водних ресурсів.

4) Безпека персоналу та населення:

- Евакуаційні плани - розробка планів евакуації та навчання персоналу та мешканців в районах об'єктів водопостачання.

- Попередження інцидентів - використання систем моніторингу та раннього попередження для виявлення можливих загроз та швидкої реакції на них.

5) Екологічна стійкість:

- Відновлення екологічної рівноваги - впровадження заходів для відновлення екологічної рівноваги у випадку забруднення довкілля в результаті аварій або інших подібних інцидентів.

- Захист водних екосистем - мінімізація впливу інфраструктури водопостачання на водні екосистеми та збереження біорізноманіття.

Фізична стійкість об'єктів водопостачання є важливою для забезпечення безпеки та надійності водопостачання для мешканців та підприємств у всіх ситуаціях.

Екологічна стійкість

Екологічна стійкість об'єктів водопостачання спрямована на збереження якості води, мінімізацію впливу інфраструктури на природне середовище та ефективне використання водних ресурсів. Розглянемо основні аспекти екологічної стійкості:

1) Очищення та утилізація стічних вод:

- Ефективні методи очищення - використання сучасних технологій для очищення стічних вод перед їх відведенням у водойми або в систему каналізації.

- Утилізація відходів - запобігання забруднення навколишнього середовища шляхом ефективного управління та утилізації відходів, утворених під час очищення стічних вод.

2) Раціональне використання водних ресурсів:

- Впровадження водозберігаючих технологій - використання методів та технологій, що сприяють зменшенню витрат води у виробництві та повсякденному житті.

- Оптимізація процесів - впровадження систем контролю та управління, що дозволяють ефективно використовувати водні ресурси та уникати їх надмірного витрату.

3) Захист водних екосистем:

- Збереження річкових та озерних екосистем - зменшення викидів шкідливих речовин у водойми та запобігання забрудненню водних ресурсів, що може вплинути на біологічну різноманітність та стабільність водних екосистем.

- Охорона водних ресурсів - регулярний моніторинг якості води та стану водних ресурсів для запобігання їхнього забруднення та виявлення можливих проблем.

4) Сприяння сталому розвитку:

- Екологічна сертифікація - отримання сертифікатів та відзнак за використання екологічно чистих технологій та методів управління водопостачанням.

- залучення громадськості - проведення інформаційних кампаній та заходів для залучення громадськості до питань збереження водних ресурсів та екологічної стійкості.

5) Створення зелених інфраструктур:

- Біополімерні матеріали - використання біополімерних матеріалів для будівництва інфраструктури, які розкладаються в природному середовищі.

- Зелені дахи та зони затримки води - впровадження зелених технологій, які сприяють зменшенню витoku води та збереженню водних ресурсів.

Екологічна стійкість об'єктів водопостачання є ключовою для забезпечення збереження навколишнього середовища та забезпечення довгострокової стабільності водних ресурсів. Врахування екологічних аспектів у всіх аспектах проектування, будівництва та експлуатації систем водопостачання допомагає забезпечити сталість та збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Соціальна стійкість

Соціальна стійкість об'єктів водопостачання орієнтована на задоволення потреб та інтересів споживачів води, забезпечення доступу до водних ресурсів для всіх верств населення та максимізацію соціальних користей. Розглянемо детальніше основні аспекти соціальної стійкості:

1) Доступність та надійність:

- забезпечення доступу до чистої питної води для всіх верств населення, включаючи вразливі групи, такі як люди з обмеженими можливостями, малозабезпечені сім'ї та інші.

- забезпечення надійності та стабільності постачання води, щоб споживачі могли впевнено розраховувати на наявність необхідних ресурсів.

2) Економічна доступність:

- встановлення адекватних та соціально-справедливих тарифів на водопостачання, які враховують можливості доходу населення.

- реалізація програм забезпечення доступу до безкоштовної або субсидованої води для малозабезпечених сімей та інших уразливих груп.

3) Громадська участь та комунікація:

- забезпечення громадськості доступу до інформації про якість води, режим роботи систем водопостачання, плани розвитку та підвищення ефективності.

- проведення консультацій та громадських обговорень щодо планування робіт, розвитку та управління системами водопостачання з метою врахування думок та потреб місцевих громад.

4) Культурна взаємодія та повага:

-врахування культурних та етнічних відмінностей у способах споживання та використання води.

-забезпечення та підтримка традиційного використання водних ресурсів та пов'язаних з ними культурних практик.

5) Підтримка відповідальної споживчої поведінки:

-проведення освітніх кампаній щодо ефективного використання та охорони водних ресурсів.

-підтримка та стимулювання ініціатив громадян та громадських організацій у сфері водопостачання та екологічної охорони.

б) Готовність до надзвичайних ситуацій:

-розробка планів надзвичайних ситуацій та проведення тренувань для підготовки мешканців до можливих кризових ситуацій.

-забезпечення належної комунікації з населенням та постійного інформування про надзвичайні ситуації та заходи безпеки.

Соціальна стійкість об'єктів водопостачання включає в себе широкий спектр заходів та політик, спрямованих на забезпечення доступності, надійності та соціальної відповідальності систем водопостачання перед мешканцями та громадськістю в цілому.

Розділ 2. Загрози для об'єктів водопостачання

Об'єкти водопостачання, такі як водозабірні станції, очисні споруди, водопроводи та інші інфраструктурні елементи, піддаються різноманітним загрозам, що можуть вплинути на їх ефективність, безпеку та здатність забезпечувати населення чистою водою. Поділяються вони на природні, техногенні, кіберзагрози, терористичні атаки та економічні. Розглянемо їх детальніше.

Природні катастрофи

Основними природними загрозами для об'єктів водопостачання є землетруси, повені, посухи, шторми і урагани і зсуви. Розглянемо кожен із них детальніше.

Землетруси

Землетруси — це природні явища, спричинені раптовими рухами земної кори, які можуть призводити до серйозних руйнувань інфраструктури, включаючи об'єкти водопостачання. Вони є однією з найбільш руйнівних природних загроз через їх непередбачуваність та потенціал спричинити масові руйнування. Для систем водопостачання, які включають водозабірні станції, очисні споруди, трубопроводи та резервуари, землетруси становлять серйозну небезпеку, яка може призвести до тривалих перебоїв у водопостачанні та забруднення води.

Вплив землетрусів на об'єкти водопостачання:

1) Пошкодження інфраструктури:

-Вібрації та зміщення ґрунту під час землетрусів можуть призвести до розриву водопроводів. Це спричиняє витoki води, зниження тиску в системі та переривання водопостачання.

-Землетруси можуть пошкодити будівлі насосних станцій та резервуарів, призводячи до їхньої неспроможності функціонувати. Пошкоджені резервуари можуть також призвести до значних втрат водних ресурсів.

2) Витoki води:

-Розриви труб призводять до втрат води, що ускладнює забезпечення населення водою. Це може бути особливо критичним у регіонах, де вода є обмеженим ресурсом.

-Витоки води можуть спричинити підтоплення та ерозію ґрунтів, що може додатково пошкодити інфраструктуру водопостачання.

3) Забруднення води:

-Землетруси можуть пошкодити очисні споруди, що призведе до зниження їхньої ефективності або повної зупинки роботи. Це може спричинити подачу неочищеної або недостатньо очищеної води споживачам.

-Розриви труб можуть призвести до змішування чистої води з забрудненими ґрунтовими водами, що потребує додаткових заходів для очищення.

4) Порушення систем управління:

-Землетруси можуть пошкодити електричні системи та системи управління, що контролюють роботу об'єктів водопостачання. Це може ускладнити оперативне реагування на аварійні ситуації та відновлення роботи систем.

Методи запобігання землетрусам:

1) Інженерні заходи:

- Сейсмічно стійкі конструкції - впровадження будівельних матеріалів та конструкцій, стійких до землетрусів, для зменшення ризику пошкодження інфраструктури. Це включає використання гнучких матеріалів для трубопроводів та підсилення будівель насосних станцій та резервуарів.

- Амортизаційні системи - встановлення амортизаційних систем для трубопроводів та резервуарів, які зменшують вплив вібрацій та зсувів під час землетрусів.

2) Планування та управління:

- Планування розташування об'єктів - вибір місць для нових об'єктів водопостачання з урахуванням сейсмічної активності регіону. Уникнення будівництва на зонах підвищеного ризику, таких як зсувонебезпечні схили та розломи.

- Резервні системи - впровадження резервних систем водопостачання, які можуть бути швидко активовані у випадку пошкодження основних систем. Це включає резервні водозабірні джерела та мобільні очисні споруди.

3) Технологічні заходи:

- Автоматизовані системи моніторингу - використання систем моніторингу сейсмічної активності та стану інфраструктури для оперативного виявлення пошкоджень та прийняття заходів з їх усунення.

- Системи раннього попередження - встановлення систем раннього попередження про землетруси, які дозволяють швидко зупинити роботу об'єктів водопостачання та мінімізувати ризик пошкоджень.

4) Навчання та підвищення обізнаності:

- Навчання персоналу - регулярне навчання персоналу з питань реагування на землетруси, управління інфраструктурою в умовах надзвичайних ситуацій та відновлення роботи після землетрусів.

- Підвищення обізнаності населення - інформування населення про дії у випадку землетрусів, включаючи інструкції з безпеки та заходи з економії води у випадку перебоїв у водопостачанні.

Повені

Повені є однією з найпоширеніших і найруйнівніших природних загроз, що можуть суттєво впливати на об'єкти водопостачання. Вони виникають через надмірні опади, швидке танення снігу, підвищення рівня води в річках, озерах або морях, а також через шторми та урагани. Повені здатні затопити водозабірні та очисні споруди, пошкодити трубопроводи і резервуари, а також забруднити водні ресурси, що ускладнює забезпечення населення чистою водою.

Види повеней та їхні причини:

1) Річкові повені - виникають через підвищення рівня води в річках внаслідок інтенсивних опадів або швидкого танення снігу. Це призводить до виходу води з берегів і затоплення прилеглих територій.

2) Прибережні повені - спричиняються шторми, ураганами або підвищенням рівня моря, що призводить до затоплення прибережних районів.

3) Паводкові повені - викликані сильними короткочасними опадами, які не встигають ввібратися в ґрунт, утворюючи великий об'єм стічних вод, що затоплюють місцевість.

4) Ґрунтові повені - виникають через підвищення рівня підземних вод внаслідок тривалих опадів або проривів дамб і водосховищ.

Вплив повеней на об'єкти водопостачання:

1) Затоплення інфраструктури:

-Повені можуть затопити водозабірні та очисні споруди, роблячи їх тимчасово або постійно неспроможними функціонувати. Затоплення може також пошкодити електричне обладнання та системи управління.

-Затоплення насосних станцій та резервуарів може призвести до їхньої неспроможності перекачувати та зберігати воду, що ускладнює процес водопостачання.

2) Пошкодження інфраструктури:

-Сильні повені можуть пошкодити трубопроводи, спричиняючи розриви та витіки води. Це призводить до втрат водних ресурсів і зниження тиску в системі.

-Повені можуть зруйнувати захисні дамби та бар'єри, призначені для захисту об'єктів водопостачання від затоплення.

3) Забруднення води:

-Повені можуть призвести до змішування чистої води з забрудненою водою з каналізаційних систем, сільськогосподарських угідь та промислових підприємств, що призводить до підвищення рівня мікробіологічного забруднення.

-Змивання хімічних речовин, добрив та пестицидів у водні ресурси під час повеней може призвести до хімічного забруднення води, що ускладнює її очищення.

4) Порушення систем управління:

-Затоплення електричних систем та систем управління може ускладнити оперативне реагування на аварійні ситуації та відновлення роботи об'єктів водопостачання.

-Пошкодження інформаційних систем під час повеней може призвести до втрати даних та ускладнити координацію робіт з відновлення водопостачання.

Методи запобігання та захисту від наслідків повеней

1) Інженерні заходи:

- Будівництво захисних споруд - впровадження захисних дамб, бар'єрів та стін для запобігання затопленню об'єктів водопостачання. Використання насосних систем для відкачування води з затоплених зон.

- Піднесення інфраструктури - розташування критично важливих об'єктів, таких як насосні станції та електричне обладнання, на підвищених платформах або в місцях, менш схильних до затоплення.

2) Планування та управління:

- Планування розташування об'єктів - вибір місць для нових об'єктів водопостачання з урахуванням ризику повеней. Уникнення будівництва в зонах підвищеного ризику затоплення.

- Резервні системи - впровадження резервних систем водопостачання, які можуть бути швидко активовані у випадку затоплення основних систем. Це включає резервні водозабірні джерела та мобільні очисні споруди.

3) Технологічні заходи:

- Автоматизовані системи моніторингу - використання систем моніторингу рівня води в річках та озерах для оперативного виявлення ризику повеней та прийняття заходів з їх запобігання.

- Системи раннього попередження - встановлення систем раннього попередження про повені, які дозволяють швидко реагувати на загрози та мінімізувати ризик затоплення.

4) Навчання та підвищення обізнаності:

- Навчання персоналу - регулярне навчання персоналу з питань реагування на повені, управління інфраструктурою в умовах надзвичайних ситуацій та відновлення роботи після повеней.

- Підвищення обізнаності населення - інформування населення про дії у випадку повеней, включаючи інструкції з безпеки та заходи з економії води у випадку перебоїв у водопостачанні.

Посуха

Посухи є одним з найважчих і найруйнівніших природних явищ, які можуть суттєво впливати на об'єкти водопостачання. Вони виникають через тривалу відсутність опадів або їх недостатню кількість, що призводить до зниження рівня води в річках, озерах, водосховищах та підземних водоносних горизонтах. Посухи можуть мати серйозні наслідки для забезпечення населення та промисловості водою, а також для сільського господарства, енергетики та екосистем.(рис.4)

Причини та види посух

1) Метеорологічна посуха - виникає внаслідок тривалого періоду без опадів або з дуже малою кількістю опадів. Це знижує рівень вологості повітря і ґрунту.

2) Агрономічна посуха - виникає, коли недостатня кількість опадів або нерівномірне їх розподілення протягом року не задовольняє потреби

сілськогосподарських культур у воді, що призводить до зниження врожайності.

3) Гідрологічна посуха - пов'язана зі зниженням рівня води в річках, озерах і водосховищах внаслідок тривалого періоду відсутності опадів або недостатнього поповнення водоносних горизонтів.

4) Соціально-економічна посуха - виникає, коли водні ресурси стають недостатніми для задоволення потреб населення, промисловості та сільського господарства, що призводить до економічних втрат і соціальних проблем.

Вплив посух на об'єкти водопостачання:

1) Зниження водних ресурсів:

-Посухи призводять до зниження рівня води в річках та озерах, що обмежує можливості забору води для водопостачання.

-Зниження рівня води у водосховищах зменшує запаси води для питного водопостачання, зрошення та промислових потреб.

2) Погіршення якості води:

-Зменшення об'єму води призводить до підвищення концентрації забруднюючих речовин, що ускладнює процес очищення води.

-Низький рівень води і висока температура сприяють розвитку водоростей і цвітінню води, що може погіршити її якість і утруднити очищення.

3) Зниження рівня підземних вод:

-Зниження рівня підземних вод ускладнює забор води з колодязів і свердловин, що може призвести до їх висихання.

-Пониження рівня підземних вод може сприяти проникненню солоної води у водоносні горизонти, що погіршує якість підземних вод.

4) Збільшення витрат на водопостачання:

-Необхідність будівництва нових водозаборів, буріння глибших свердловин або транспортування води з віддалених джерел збільшує витрати на водопостачання.

-Підвищення витрат на енергію для перекачування води з глибших джерел або транспортування її на великі відстані.

Методи запобігання та захисту від наслідків посухи

1) Інженерні заходи:

- Будівництво водосховищ - створення водосховищ для зберігання води під час дощових періодів і її використання під час посух.

- Реконструкція існуючих водозаборів - оновлення та покращення ефективності існуючих водозаборів для зменшення втрат води.

2) Управлінські заходи:

- Планування водних ресурсів - розробка довгострокових планів управління водними ресурсами з урахуванням можливих посух.

- Введення водозберігаючих заходів - впровадження політики економії води та стимулювання використання водозберігаючих технологій.

3) Технологічні заходи:

- Впровадження новітніх технологій очищення води - використання сучасних технологій для покращення якості води навіть у складних умовах.

- Інноваційні системи зрошення - впровадження систем крапельного зрошення та інших водозберігаючих методів у сільському господарстві.

4) Громадська освіта та підвищення обізнаності:

- Навчальні програми - розробка та проведення навчальних програм для населення щодо ефективного використання води та заходів з її економії.

- Інформаційні кампанії - проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності про важливість економії води під час посух.

Шторми і урагани

Шторми і урагани є одними з найсильніших і найбільш руйнівних природних явищ, які можуть мати серйозний вплив на об'єкти водопостачання. Вони супроводжуються сильними вітрами, інтенсивними опадами та високими хвилями, що можуть спричинити затоплення, ерозію берегів, пошкодження інфраструктури та забруднення водних ресурсів. Ці явища часто виникають раптово і мають значний вплив на безпеку і надійність систем водопостачання.

Причини та види штормів і ураганів

1) Тропічні урагани - утворюються над теплими океанами і характеризуються надзвичайно сильними вітрами, дощами та великими хвилями. Вони можуть спричинити значні руйнування на прибережних територіях.

2) Екстратропічні шторми - виникають у помірних широтах і часто супроводжуються сильними вітрами, дощами або снігопадами. Вони можуть викликати масштабні затоплення та пошкодження інфраструктури.

3) Тайфуни - це тропічні урагани, які виникають у західній частині Тихого океану. Вони мають схожі характеристики з ураганамі і можуть спричиняти значні руйнування в Азії.

4) Циклони - це тропічні урагани, які виникають в Індійському океані та південній частині Тихого океану. Вони можуть викликати значні затоплення і руйнування в країнах цього регіону.

Вплив штормів і ураганів на об'єкти водопостачання:

1) Затоплення інфраструктури:

-Сильні дощі та підвищення рівня води під час штормів і ураганів можуть затопити водозабірні та очисні споруди, роблячи їх неспроможними функціонувати.

-Затоплення насосних станцій та резервуарів може призвести до їхньої неспроможності перекачувати та зберігати воду, ускладнюючи процес водопостачання.

2) Пошкодження інфраструктури:

-Сильні вітри та зсуви ґрунту під час штормів і ураганів можуть пошкодити трубопроводи, спричиняючи розриви та витoki води.

-Шторми і урагани можуть зруйнувати захисні дамби та бар'єри, що призначені для захисту об'єктів водопостачання від затоплення.

3) Забруднення води:

-Під час штормів і ураганів забруднена вода з каналізаційних систем, сільськогосподарських угідь та промислових підприємств може потрапити до водних ресурсів, підвищуючи рівень мікробіологічного забруднення.

-Змивання хімічних речовин, добрив та пестицидів у водні ресурси під час штормів і ураганів може призвести до хімічного забруднення води, ускладнюючи її очищення.

4) Порушення систем управління:

-Затоплення електричних систем та систем управління під час штормів і ураганів може ускладнити оперативне реагування на аварійні ситуації та відновлення роботи об'єктів водопостачання.

-Пошкодження інформаційних систем під час штормів і ураганів може призвести до втрати даних та ускладнити координацію робіт з відновлення водопостачання.

Методи запобігання та захисту від наслідків штормів і ураганів:

1) Інженерні заходи:

- Будівництво захисних споруд - впровадження захисних дамб, бар'єрів та стін для запобігання затопленню об'єктів водопостачання. Використання насосних систем для відкачування води з затоплених зон.

- Укріплення інфраструктури - посилення конструкцій водозабірних та очисних споруд, насосних станцій та резервуарів для їхньої стійкості до сильних вітрів та затоплень.

2) Планування та управління:

- Планування розташування об'єктів - вибір місць для нових об'єктів водопостачання з урахуванням ризику штормів і ураганів. Уникнення будівництва в зонах підвищеного ризику затоплення.

- Резервні системи - впровадження резервних систем водопостачання, які можуть бути швидко активовані у випадку пошкодження основних систем. Це включає резервні водозабірні джерела та мобільні очисні споруди.

3) Технологічні заходи:

- Автоматизовані системи моніторингу - використання систем моніторингу погодних умов для оперативного виявлення ризику штормів і ураганів та прийняття заходів з їх запобігання.

- Системи раннього попередження - встановлення систем раннього попередження про шторми і урагани, які дозволяють швидко реагувати на загрози та мінімізувати ризик затоплення.

4) Навчання та підвищення обізнаності:

- Навчання персоналу - регулярне навчання персоналу з питань реагування на шторми і урагани, управління інфраструктурою в умовах надзвичайних ситуацій та відновлення роботи після штормів.

- Підвищення обізнаності населення - інформування населення про дії у випадку штормів і ураганів, включаючи інструкції з безпеки та заходи з економії води у випадку перебоїв у водопостачанні.

Зсуви

Зсуви є одним з найнебезпечніших геологічних явищ, які можуть суттєво впливати на об'єкти водопостачання. Зсуви виникають, коли маси ґрунту, каміння та інших порід рухаються вниз по схилу під впливом сили тяжіння. Цей рух може бути викликаний різними факторами, такими як інтенсивні опади, землетруси, виверження вулканів, та діяльність людини. Зсуви можуть призводити до руйнування інфраструктури водопостачання, забруднення водних ресурсів та зміни русел річок.(рис.5)

Причини зсувів

1) Природні причини:

-Дощі або танення снігу можуть наситити ґрунт водою, підвищуючи його вагу та знижуючи стійкість, що призводить до зсувів.

-Вібрації від землетрусів можуть послабити зв'язок між частинками ґрунту, спричиняючи їх рух вниз по схилу.

-Виверження можуть спричинити зсуви через осипання попелу та лави або через танення льоду на вершинах вулканів.

-Тривала ерозія ґрунту може послабити схили та спричинити зсуви.

2) Антропогенні причини:

-Розробка кар'єрів, будівництво доріг та інших об'єктів може порушити стійкість схилів.

-Знищення рослинного покриву зменшує здатність ґрунту утримувати воду, що збільшує ризик зсувів.

-Надмірне зрошення сільськогосподарських угідь може наситити ґрунт водою та спричинити зсуви.

Вплив зсувів на об'єкти водопостачання:

1) Фізичне руйнування інфраструктури:

-Зсуви можуть руйнувати трубопроводи, що призводить до втрат води та необхідності їх ремонту або заміни.

-Зсуви можуть пошкодити або зруйнувати водозабірні та очисні споруди, роблячи їх неспроможними виконувати свої функції.

-Зсуви можуть зруйнувати резервуари для зберігання води, що призводить до втрат запасів води та порушення водопостачання.

2) Забруднення водних ресурсів:

-Зсуви можуть переносити забруднюючі речовини, такі як пестициди, добрива або промислові відходи, до водних ресурсів, що ускладнює їх очищення.

-Зсуви можуть переносити збудників хвороб до водних ресурсів, підвищуючи ризик мікробіологічного забруднення.

3) Зміна русел річок:

-Зсуви можуть перекрити русла річок, створюючи загрозу утворення тимчасових водойм, які можуть прорватися та спричинити затоплення.

-Зсуви можуть призвести до ерозії берегів та відкладення ґрунту у водних ресурсах, змінюючи їхні гідрологічні характеристики.

Методи запобігання та захисту від зсувів:

1) Інженерні заходи:

- Будівництво підпірних стін - встановлення підпірних стін для укріплення схилів та запобігання зсувам.

- Дренажні системи - встановлення дренажних систем для відведення зайвої води з ґрунту, що допомагає зменшити ризик зсувів.

- Стабілізація схилів - використання методів стабілізації, таких як анкерівка, геотекстиль, та насадження рослинності для зміцнення схилів.

2) Моніторинг та раннє попередження:

- Системи моніторингу - встановлення систем моніторингу руху ґрунту, вологості та інших параметрів для раннього виявлення ризику зсувів.

- Системи раннього попередження - впровадження систем раннього попередження, які дозволяють своєчасно інформувати про можливі зсуви та вживати заходів з евакуації та захисту.

3) Планування та управління:

- Вибір місць для будівництва - ретельний вибір місць для будівництва об'єктів водопостачання з урахуванням ризику зсувів.

- Розробка планів дій - розробка планів дій на випадок зсувів, включаючи заходи з евакуації та відновлення інфраструктури.

4) Екологічні заходи:

- Насадження рослинності - відновлення та насадження рослинності на схилах для зміцнення ґрунту та зменшення ризику зсувів.

- Запобігання ерозії - впровадження методів запобігання ерозії, таких як терасування схилів та використання мульчування.

Техногенні загрози

Головними техногенними загрозами для об'єктів водопостачання є промислові аварії, технічні несправності та недоліки у плануванні та управлінні. Розглянемо кожен з пунктів детальніше.

Промислові аварії

Промислові аварії є серйозними техногенними загрозами для об'єктів водопостачання. Вони можуть мати різні причини і форми прояву, включаючи витіки хімічних речовин, вибухи та пожежі на промислових підприємствах. Ці аварії можуть призвести до забруднення водних ресурсів, руйнування інфраструктури водопостачання та серйозних перебоїв у забезпеченні населення якісною водою.

Види промислових аварій:

1) Види промислових аварій:

-Витіки хімікатів на підприємствах хімічної промисловості можуть призвести до потрапляння токсичних речовин у водні ресурси.

-Витіки нафти та нафтопродуктів з нафтопереробних заводів, танкерів або трубопроводів можуть забруднити великі обсяги води.

-Аварії на підприємствах сільськогосподарської хімії можуть призвести до витіку пестицидів та добрив.

2) Вибухи та пожежі:

-Вибухи та пожежі на нафтопереробних заводах можуть спричинити значне забруднення водних ресурсів продуктами згоряння.

-Вибухи на хімічних підприємствах можуть призвести до витіку небезпечних речовин та їх потрапляння у водні джерела.

3) Викиди шкідливих газів:

-Аварійні викиди токсичних газів на промислових підприємствах можуть осідати на поверхню водойм, забруднюючи їх.

-Викиди газів з теплоелектростанцій можуть містити важкі метали та інші забруднювачі, які через атмосферні опади потрапляють у водні ресурси.

Вплив промислових аварій на об'єкти водопостачання:

1) Забруднення водних ресурсів:

- Хімічне забруднення - промислові аварії можуть призводити до потрапляння у водні ресурси токсичних хімічних речовин, які складно видалити традиційними методами очищення води.

- Біологічне забруднення - деякі хімічні речовини можуть спричинити розмноження патогенних мікроорганізмів, що робить воду небезпечною для споживання.

- Фізичне забруднення - вибухи та пожежі можуть спричинити потрапляння у водні ресурси сміття, уламків та інших фізичних забруднювачів.

2) Руйнування інфраструктури водопостачання:

- Трубопроводи - вибухи та пожежі можуть пошкодити трубопроводи, що призведе до втрат води та необхідності їх ремонту.

- Очисні споруди - аварії на промислових підприємствах можуть пошкодити очисні споруди, що ускладнить процес очищення води та знизить її якість.

- Водозабірні споруди - промислові аварії можуть пошкодити водозабірні споруди, що ускладнить процес забору води з природних джерел.

3) Екологічні наслідки:

- Зниження якості води - забруднення водних ресурсів призводить до зниження якості води, що негативно впливає на здоров'я населення та екосистеми.

- Смертність водних організмів - токсичні речовини, які потрапляють у водні ресурси, можуть призвести до масової загибелі риб та інших водних організмів.

- Порушення екосистем - промислові аварії можуть спричинити серйозні порушення в екосистемах водних об'єктів, що ускладнює їх відновлення.

Методи запобігання та реагування на промислові аварії

1) Попередження аварій:

- Регулярні перевірки - проводити регулярні перевірки та технічне обслуговування промислового обладнання для виявлення та усунення потенційних небезпек.

- Використання сучасних технологій - впроваджувати сучасні технології та методи виробництва, які зменшують ризик аварій та витоків.

- Планування безпеки - розробляти плани безпеки та реагування на аварії, включаючи навчання персоналу.

2) Моніторинг та контроль:

- Системи моніторингу - встановлювати системи моніторингу для контролю стану промислових об'єктів та своєчасного виявлення потенційних аварій.

- Екологічний моніторинг - проводити постійний екологічний моніторинг водних ресурсів для виявлення забруднень.

3) Реагування на аварії:

- Плани дій - розробляти та впроваджувати плани дій на випадок аварій, включаючи евакуацію населення, захист інфраструктури та відновлення водопостачання.

- Мобільні групи реагування - створювати мобільні групи реагування на аварії, які можуть швидко діяти в разі виникнення надзвичайної ситуації.

- Засоби ліквідації аварій - наявність необхідних засобів для ліквідації наслідків аварій, таких як сорбенти для збору розлитих хімічних речовин, обладнання для очищення води та спеціалізована техніка.

4) Оцінка ризиків та управління ними:

- Оцінка ризиків - регулярно проводити оцінку ризиків промислових аварій та їх потенційного впливу на об'єкти водопостачання.

- Стратегічне управління ризиками - розробляти та впроваджувати стратегії управління ризиками для мінімізації впливу промислових аварій.

Технічні несправності

Технічні несправності є однією з ключових техногенних загроз для об'єктів водопостачання. Вони можуть виникати через зношування обладнання, недоліки в його проектуванні, помилки при монтажі та експлуатації, а також через недостатнє технічне обслуговування. Такі несправності можуть призводити до серйозних перебоїв у водопостачанні, зниження якості води та навіть до повного припинення подачі води споживачам.

Види технічних несправностей:

1) Зношування обладнання:

-З часом трубопроводи піддаються корозії, що може призвести до їх протікання та втрат води.

-Насоси, які використовуються для перекачування води, з часом втрачають ефективність та можуть виходити з ладу.

-Фільтруючі системи можуть втрачати свою ефективність через накопичення забруднень та механічне зношування.

2) Недоліки в проектуванні:

-Використання ненадійних або невідповідних матеріалів під час будівництва може призвести до передчасного зношування та аварій.

- у розрахунках під час проектування систем водопостачання можуть призвести до недостатньої пропускної здатності або перевантаження обладнання.

-Неправильне розташування елементів системи водопостачання може ускладнити їх обслуговування та ремонт.

3) Помилки при монтажі та експлуатації:

- Виконання монтажних робіт некваліфікованим персоналом може призвести до неправильного встановлення обладнання та подальших несправностей.

- Недотримання правил експлуатації обладнання може призвести до його передчасного зношування або поломок.

- Невиконання регулярного технічного обслуговування може призвести до накопичення проблем та несправностей, які складніше усунути.

4) Недоліки у технічному обслуговуванні:

- Відсутність регулярного технічного обслуговування призводить до накопичення дрібних несправностей, які з часом можуть перерости у серйозні проблеми.

- Виконання технічного обслуговування без дотримання стандартів та рекомендацій виробника може погіршити стан обладнання.

- Відсутність своєчасної модернізації обладнання призводить до його морального та фізичного старіння.

Вплив технічних несправностей на об'єкти водопостачання:

1) Перебої у водопостачанні:

- Часткові перебої - технічні несправності можуть призводити до тимчасових перебоїв у подачі води, що викликає незручності для споживачів.

- Повні перебої - серйозні технічні несправності можуть спричинити повне припинення водопостачання на тривалий період.

2) Зниження якості води:

- Забруднення води – пошкодження трубопроводів та фільтраційного обладнання може призвести до потрапляння у воду забруднюючих речовин.

- Недостатнє очищення - несправності у роботі очисних споруд можуть призвести до недостатнього очищення води, що робить її небезпечною для споживання.

3) Збільшення витрат на обслуговування та ремонт:

- Часті ремонти - технічні несправності вимагають частих ремонтів, що збільшує витрати на обслуговування систем водопостачання.

- Необхідність заміни обладнання - сильне зношування обладнання може вимагати його повної заміни, що є дороговартісним та трудомістким процесом.

4) Ризики для здоров'я населення:

- Забруднена вода - споживання забрудненої води може призвести до серйозних захворювань та проблем зі здоров'ям у населення.

- Відсутність води - перебої у водопостачанні можуть призвести до проблем з гігієною та санітарією, що також підвищує ризики захворювань.

Методи запобігання та усунення технічних несправностей:

1) Регулярне технічне обслуговування:

- Регулярне проведення планових перевірок обладнання для своєчасного виявлення та усунення несправностей.

- Своєчасне замінення зношених деталей та компонентів обладнання для запобігання їх поломкам.

- Проведення профілактичних робіт для підтримки обладнання у належному стані.

2) Модернізація та оновлення обладнання:

- Використання сучасних технологій та обладнання, які мають підвищену надійність та ефективність.

- Регулярне оновлення застарілого обладнання для забезпечення стабільної та надійної роботи систем водопостачання.

3) Підготовка та навчання персоналу:

- Регулярне навчання персоналу з питань експлуатації та обслуговування обладнання для забезпечення його належної роботи.

- Проведення тренувань з аварійного реагування для підготовки персоналу до швидкого та ефективного усунення технічних несправностей.

4) Управління технічними ризиками:

- Регулярна оцінка технічних ризиків та розробка планів дій для їх мінімізації.

- Розробка стратегічних планів з управління технічними ризиками для забезпечення стабільної роботи систем водопостачання.

Недоліки у плануванні та управлінні

Недоліки у плануванні та управлінні об'єктами водопостачання є важливим фактором, що може призвести до зниження ефективності та надійності систем водопостачання. Неправильне планування та недостатнє управління можуть викликати серйозні проблеми, такі як перебої у водопостачанні, погіршення якості води та збільшення витрат на обслуговування. У цьому розділі розглянемо основні аспекти, що стосуються недоліків у плануванні та управлінні об'єктами водопостачання, їх впливу на систему та методів запобігання.

Види недоліків у плануванні та управлінні:

1) Недостатній аналіз та оцінка потреб:

- Неправильне прогнозування майбутніх потреб у воді може призвести до нестачі води або перевантаження системи водопостачання.

- Недостатній аналіз сезонних коливань у споживанні води може призвести до перебоїв у водопостачанні під час пікових періодів.

2) Погане проектування та планування інфраструктури:

- Невідповідне розташування водозабірних та очисних споруд може ускладнити їх експлуатацію та обслуговування.

- Недоліки у проектуванні можуть призвести до недостатньої пропускної здатності трубопроводів та інших елементів системи водопостачання.

- Недостатнє планування резервних потужностей може призвести до проблем при аварійних ситуаціях або під час планового обслуговування.

3) Недосконале управління ресурсами:

- Недостатнє або неправильне використання фінансових ресурсів може призвести до відсутності необхідних коштів для підтримки та модернізації систем водопостачання.

- Відсутність кваліфікованого персоналу або неправильно розподілені обов'язки можуть негативно вплинути на ефективність роботи системи водопостачання.

4) Недостатній контроль та моніторинг:

- Відсутність сучасних систем моніторингу може призвести до несвоєчасного виявлення та усунення проблем у роботі системи водопостачання.

- Відсутність належного контролю якості води може призвести до погіршення її якості та небезпеки для здоров'я населення.

5) Проблеми з координацією та комунікацією:

- Недостатня координація між різними відділами та службами може призвести до неефективного управління та затримок у вирішенні проблем.

- Відсутність належної комунікації з громадськістю може призвести до нерозуміння потреб споживачів та негативних реакцій під час аварійних ситуацій.

Вплив недоліків у плануванні та управлінні на об'єкти водопостачання:

1) Перебої у водопостачанні:

- Часті аварії - недоліки у плануванні та управлінні можуть призвести до частих аварій та перебоїв у водопостачанні, що викликає незручності для населення та підприємств.

- Нестача води - неправильне планування може призвести до недостатньої кількості води у пікові періоди споживання.

2) Погіршення якості води:

- Забруднення води - недостатній контроль та моніторинг якості води можуть призвести до забруднення води та її непридатності для споживання.

- Неєфективне очищення - погане управління очисними спорудами може призвести до неефективного очищення води та погіршення її якості.

3) Збільшення витрат на обслуговування та ремонт:

- Часті ремонти - недоліки у плануванні можуть призвести до частих поломок та необхідності проведення дорогівартісних ремонтів.

- Високі експлуатаційні витрати - неефективне управління ресурсами може призвести до збільшення експлуатаційних витрат та зниження економічної ефективності системи водопостачання.

4) Ризики для здоров'я населення:

- Забруднена вода - споживання забрудненої води може призвести до серйозних захворювань та проблем зі здоров'ям у населення.

- Перебої у водопостачанні - перебої у водопостачанні можуть призвести до проблем з гігієною та санітарією, що підвищує ризики захворювань.

Методи запобігання та усунення недоліків у плануванні та управлінні:

1) Ретельний аналіз та оцінка потреб:

- Використання сучасних методів прогнозування для точного визначення майбутніх потреб у воді.

- Врахування сезонних коливань у споживанні води для забезпечення стабільного водопостачання у пікові періоди.

2) Поліпшення проектування та планування інфраструктури:

- Ретельний вибір місця розташування водозабірних та очисних споруд з урахуванням всіх необхідних факторів.

- Планування та створення резервних потужностей для забезпечення безперебійного водопостачання у випадку аварійних ситуацій.

3) Ефективне управління ресурсами:

- Ефективне планування та використання фінансових ресурсів для підтримки та модернізації систем водопостачання.

- Інвестування у навчання та розвиток персоналу для підвищення їхньої кваліфікації та ефективності роботи.

4) Впровадження сучасних систем моніторингу та контролю:

- Встановлення сучасних систем моніторингу для контролю стану інфраструктури та якості води.

- Регулярний контроль якості води з використанням сучасних технологій та методів аналізу.

5) Покращення координації та комунікації:

- Розробка ефективних механізмів координації між різними відділами та службами для забезпечення злагодженої роботи.

- Налагодження ефективної комунікації з громадськістю для інформування про роботу системи водопостачання та дії у разі виникнення аварійних ситуацій.

Кіберзагрози

У сучасному світі об'єкти водопостачання все частіше використовують цифрові технології для покращення ефективності та надійності своєї роботи. Однак зростаюча залежність від інформаційних систем і мереж робить ці об'єкти вразливими до кіберзагроз. Кіберзагрози можуть мати серйозні наслідки для водопостачальних систем, включаючи перебої в роботі, зниження якості води, витоки конфіденційної інформації та економічні збитки.

Види кіберзагроз для об'єктів водопостачання:

1) Шкідливе програмне забезпечення:

- Віруси та трояни - ці шкідливі програми можуть інфікувати комп'ютерні системи, пошкоджуючи або видаляючи важливі дані, блокуючи роботу

системи або здійснюючи несанкціонований доступ до конфіденційної інформації.

- Руткіти використовуються для отримання привілейованого доступу до систем і можуть залишатися непоміченими тривалий час, збираючи дані або здійснюючи контроль над системою.

2) Фішинг та соціальна інженерія:

- Фішинг: Зловмисники використовують електронні листи, веб-сайти або текстові повідомлення, щоб обманним шляхом отримати конфіденційну інформацію, таку як паролі або інші дані, які можуть використовуватися для доступу до систем водопостачання.

- Соціальна інженерія: Метод маніпулювання людьми для отримання доступу до конфіденційної інформації або здійснення несанкціонованих дій. Наприклад, зловмисник може видавати себе за технічного спеціаліста і переконати співробітника надати доступ до системи.

3) Зломи та несанкціонований доступ:

- Зловмисники можуть використовувати різні методи зламу для отримання несанкціонованого доступу до інформаційних систем об'єктів водопостачання, що може призвести до крадіжки даних або пошкодження системи.

- Отримання несанкціонованого доступу до систем управління водопостачанням може дозволити зловмисникам змінювати налаштування, відключати обладнання або здійснювати інші шкідливі дії.

4) Внутрішні загрози:

- Співробітники, які мають доступ до систем, можуть здійснювати несанкціоновані дії, такі як крадіжка даних, навмисне пошкодження систем або передача конфіденційної інформації третім сторонам.

- Недбалість або помилки співробітників, такі як використання слабких паролів, відсутність оновлень програмного забезпечення або незахищені мережеві підключення, можуть призвести до уразливості системи.

5) Атаки типу "відмова в обслуговуванні" (DoS/DDoS):

- DoS-атаки: Зловмисники можуть здійснювати атаки на сервери та мережі водопостачальних систем, перевантажуючи їх запитами та змушуючи систему припинити роботу.

- DDoS-атаки: Відмова в обслуговуванні через масовані атаки з використанням великої кількості зламаних пристроїв, що може призвести до зупинки критично важливих систем та сервісів.

Вплив кіберзагроз на об'єкти водопостачання:

1) Перебої у водопостачанні:

- Кіберзагрози можуть призвести до зупинки систем водопостачання, викликаючи перебої у водопостачанні для населення та підприємств.

- Зловмисники можуть змінити налаштування обладнання, що призведе до його неправильної роботи та можливих аварій.

2) Погіршення якості води:

- Несанкціонований доступ до систем управління може дозволити зловмисникам змінювати параметри очищення води, що призведе до її забруднення.

- Кіберзагрози можуть перешкоджати нормальному функціонуванню очисних споруд, що негативно вплине на якість води.

3) Витоки конфіденційної інформації:

- Зломи та несанкціонований доступ можуть призвести до крадіжки конфіденційної інформації, такої як дані про споживачів, фінансова інформація та технічні параметри систем.

- Витоки даних можуть спричинити фінансові збитки та репутаційні втрати для компаній, що займаються водопостачанням.

4) Збільшення витрат на обслуговування та захист:

- Після атак необхідно проводити роботи з відновлення та ремонту систем, що може бути дорогорватісним.

- Для запобігання кіберзагрозам необхідно інвестувати в сучасні засоби захисту, навчання персоналу та постійний моніторинг.

Методи запобігання та захисту від кіберзагроз:

1) Впровадження сучасних засобів кіберзахисту:

- Використання сучасних антивірусних програм для захисту комп'ютерних систем від шкідливого програмного забезпечення.

- Встановлення брандмауерів для захисту мереж від несанкціонованого доступу та зломів.

2) Регулярне оновлення програмного забезпечення:

- Регулярне оновлення операційних систем та програмного забезпечення для усунення уразливостей та підвищення рівня безпеки.

- Встановлення патчів безпеки, які випускають виробники програмного забезпечення для закриття виявлених уразливостей.

3) Навчання та підвищення обізнаності персоналу:

- Проведення регулярних тренінгів з кібербезпеки для персоналу з метою підвищення їх обізнаності про загрози та методи захисту.

- Впровадження та дотримання політики безпеки, яка регламентує правила використання інформаційних систем та даних.

4) Впровадження систем моніторингу та реагування:

- Встановлення систем моніторингу для виявлення підозрілої активності та швидкого реагування на потенційні загрози.

- Розробка та тестування планів реагування на інциденти для забезпечення швидкого та ефективного вирішення проблем.

5) Захист від внутрішніх загроз:

- Впровадження систем контролю доступу для обмеження прав доступу до критично важливих систем та даних.

- Проведення регулярних аудитів безпеки для виявлення потенційних загроз та слабких місць у системі.

Терористичні акти

Об'єкти водопостачання є критично важливими інфраструктурними елементами, які забезпечують населення та підприємства необхідною водою. Через свою важливість вони можуть бути ціллю терористичних атак. Акти тероризму, спрямовані на системи водопостачання, можуть мати катастрофічні наслідки, включаючи перебої у водопостачанні, забруднення води, що призводить до серйозних захворювань, та створення паніки серед населення.

Види терористичних актів проти об'єктів водопостачання:

1) Фізичні атаки:

- Терористи можуть використовувати вибухові пристрої для пошкодження або руйнування водопровідних мереж, насосних станцій, резервуарів та інших критичних об'єктів водопостачання.

- Прямий фізичний доступ до об'єктів водопостачання може використовуватись для здійснення саботажу, що призведе до виходу з ладу обладнання або припинення подачі води. (рис.6)

2) Хімічні та біологічні атаки:

- Додавання токсичних хімікатів до водопостачальної системи може призвести до серйозного отруєння населення та викликати масові захворювання або смертельні випадки.

- Використання біологічних агентів, таких як бактерії, віруси або токсини, для забруднення води, що може призвести до спалаху хвороб та серйозних санітарно-епідеміологічних ситуацій.

3) Кібертерористичні атаки:

- Отримання несанкціонованого доступу до систем управління водопостачанням з метою маніпуляції їх роботою, що може призвести до зупинки подачі води або її забруднення.

Вплив терористичних актів на об'єкти водопостачання:

1) Перебої у водопостачанні:

- Фізичні атаки або кібертерористичні дії можуть спричинити аварійні зупинки водопостачання, що створює значні незручності для населення та підприємств.

- Відновлення пошкоджених об'єктів водопостачання може зайняти багато часу, що призведе до довготривалих перебоїв у подачі води.

2) Погіршення якості води:

- Випадки забруднення води токсичними речовинами можуть призвести до масових отруєнь та створити загрозу для життя та здоров'я населення.

- Забруднення води біологічними агентами може викликати спалахи інфекційних хвороб та створити серйозну санітарну загрозу.

3) Паніка та соціальна нестабільність:

- Акти тероризму, спрямовані на системи водопостачання, можуть викликати страх та паніку серед населення, що призведе до соціальної нестабільності.

- Порушення водопостачання може призвести до втрати довіри до органів влади та комунальних служб, що ускладнює управління кризовими ситуаціями.

4) Економічні збитки:

- Відновлення пошкоджених об'єктів водопостачання потребує значних фінансових витрат.

- Перебої у водопостачанні можуть призвести до економічних збитків для підприємств, особливо тих, які залежать від постійного водопостачання.

Методи запобігання та захисту від терористичних актів:

1) Фізичний захист:

- Посилення фізичної охорони об'єктів водопостачання, встановлення огорож, систем відеоспостереження та контроль доступу.

- Проведення регулярних інспекцій об'єктів для виявлення можливих загроз та усунення вразливостей.

2) Хімічний та біологічний захист:

- Встановлення систем моніторингу якості води для швидкого виявлення будь-яких ознак забруднення.

- Використання сучасних систем фільтрації та дезінфекції для забезпечення безпеки водопостачання у випадку забруднення.

3) Кіберзахист:

- Впровадження сучасних засобів кіберзахисту, таких як брандмауери, антивірусні програми та системи виявлення вторгнень.

- Регулярне навчання персоналу з питань кібербезпеки та виявлення підозрілої активності.

4) Планування та готовність до надзвичайних ситуацій:

- Розробка та тестування планів реагування на надзвичайні ситуації, включаючи терористичні акти, для швидкого та ефективного вирішення проблем.

- Встановлення тісної співпраці з правоохоронними органами для обміну інформацією про можливі загрози та координації дій у випадку терористичних актів.

Економічні загрози

Стабільна робота об'єктів водопостачання цих об'єктів залежить не тільки від технічних та природних умов, але й від економічних факторів. Економічні загрози можуть впливати на здатність систем водопостачання функціонувати належним чином, забезпечуючи надійне та безперебійне постачання води.

Основні види економічних загроз:

1) Фінансова нестабільність:

- Недостатнє фінансування з боку держави або місцевих органів влади може обмежити можливості водопостачальних підприємств для підтримки та модернізації інфраструктури.

- Під час економічних криз підприємства можуть стикатися з скороченням доходів та збільшенням витрат, що ускладнює їх фінансову стабільність.

2) Зростання вартості ресурсів:

- Збільшення вартості електроенергії та інших енергоресурсів може значно підвищити експлуатаційні витрати об'єктів водопостачання.

- Підвищення цін на будівельні матеріали, обладнання та запчастини ускладнює реалізацію ремонтних та модернізаційних робіт.

3) Інфляція та знецінення валюти:

- Знецінення валюти може збільшити вартість імпортного обладнання та матеріалів, що використовується у водопостачальних системах.

- Високий рівень інфляції призводить до зростання вартості послуг та товарів, що ускладнює підтримку стабільних тарифів на водопостачання.

4) Недоліки в управлінні:

- Погане управління фінансовими ресурсами та операційною діяльністю може призвести до марнотратства, корупції та зниження якості послуг.

- Недоліки у довгостроковому плануванні можуть обмежити здатність водопостачальних підприємств адаптуватися до змін економічних умов та технологічних вимог.

5) Регуляторні зміни:

- Непередбачувані зміни у тарифній політиці можуть створити фінансові труднощі для водопостачальних підприємств, особливо якщо нові тарифи не покривають реальні витрати.

- Впровадження нових регуляторних вимог може вимагати значних інвестицій у модернізацію систем, що створює додатковий фінансовий тиск.

Вплив економічних загроз на об'єкти водопостачання:

1) Погіршення якості послуг:

- Недостатнє фінансування може призвести до затримки у проведенні ремонтних робіт, що підвищує ризик аварій та перебоїв у водопостачанні.

- Обмеження на модернізацію та технічне обслуговування можуть вплинути на здатність підприємств забезпечувати високу якість води.

2) Зниження надійності системи:

- Економічні труднощі можуть призвести до частіших перебоїв у водопостачанні через неспроможність оперативно вирішувати технічні проблеми.

- Відсутність інвестицій у підтримку та модернізацію систем підвищує ризик аварій та інших технічних проблем.

3) Соціальні наслідки:

- Погіршення якості та надійності водопостачання викликає невдоволення серед споживачів, що може призвести до соціальної нестабільності.

- Зниження якості води може мати негативний вплив на здоров'я населення, спричиняючи поширення хвороб та інших медичних проблем.

4) Економічні наслідки:

- Перебої у водопостачанні можуть завдати значних збитків підприємствам, особливо тим, які залежні від постійного водопостачання для своєї діяльності.

- Економічні загрози можуть зробити галузь водопостачання менш привабливою для інвесторів, що ускладнює залучення додаткових фінансових ресурсів.

Стратегії подолання економічних загроз:

1) Підвищення ефективності управління:

- Впровадження заходів з оптимізації витрат та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами.

- Забезпечення прозорості та підзвітності у фінансовій діяльності підприємств для зниження ризику корупції та марнотратства.

2) Диверсифікація фінансових джерел:

- Активна робота над залученням приватних інвестицій та міжнародної фінансової допомоги для реалізації проектів модернізації.

- Розвиток партнерських проектів між державою та приватним сектором для забезпечення стабільного фінансування.

3) Розумне тарифоутворення:

- Встановлення тарифів, які відображають реальні витрати на водопостачання та забезпечують стійке фінансове становище підприємств.

- Впровадження субсидій та соціальних програм для підтримки вразливих категорій населення при підвищенні тарифів.

4) Інноваційні підходи та технології:

- Впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності роботи та зниження витрат на обслуговування.

- Використання систем автоматизації та моніторингу для покращення управління та оперативного реагування на проблеми.

Військові загрози

Під час військових конфліктів об'єкти водопостачання стають особливо вразливими через їх стратегічне значення. Військові загрози можуть призвести до серйозних руйнувань інфраструктури водопостачання, що матиме катастрофічні наслідки для цивільного населення та економіки регіону.

Види військових загроз для об'єктів водопостачання:

1) Прямі військові атаки:

- Об'єкти водопостачання можуть стати мішенями для авіаударів або артилерійських обстрілів, що призводить до руйнування водозабірних станцій, насосних станцій, водопроводів та очисних споруд.(рис.7)

- Диверсійні групи можуть здійснювати акти саботажу, підриваючи ключові елементи водопостачальної системи для зниження боєздатності противника та створення гуманітарної кризи.

2) Захоплення та контроль об'єктів водопостачання:

- Захоплення стратегічних об'єктів водопостачання для контролю над водними ресурсами та шантажу цивільного населення або влади.

- Перекриття доступу до водних ресурсів або блокування подачі води для примусу до капітуляції або виконання вимог.

3) Пошкодження інфраструктури внаслідок бойових дій:

- Руйнування об'єктів водопостачання внаслідок бойових дій, навіть якщо вони не були прямими мішенями.

- Вплив бойових дій на водопровідні мережі та комунікації, що призводить до втрат води та збоїв у постачанні.

Вплив військових загроз на об'єкти водопостачання:

1) Перебої у водопостачанні:

- Руйнування об'єктів водопостачання призводить до дефіциту води для населення та промислових підприємств.

- Перебої у роботі систем водопостачання можуть спричинити нерівномірний розподіл води, що викликає соціальну напругу та конфлікти.

2) Соціальні наслідки:

- Недостатнє водопостачання викликає гуманітарну кризу, загрожуючи здоров'ю та життю населення.

- Відсутність доступу до води може спричинити паніку серед населення та масові міграції до більш безпечних регіонів.

3) Економічні наслідки:

- Порушення водопостачання негативно впливає на діяльність підприємств, що призводить до економічних втрат та зниження виробництва.

- Відновлення зруйнованих об'єктів водопостачання потребує значних фінансових ресурсів та часу.

Стратегії захисту об'єктів водопостачання від військових загроз:

1) Фізичний захист:

- Підвищення фізичної захищеності об'єктів водопостачання, включаючи будівництво захисних споруд, бункерів та укріплених приміщень.

- Встановлення систем охорони та моніторингу, посилення охорони об'єктів водопостачання військовими або спеціальними підрозділами.

2) Диверсифікація джерел водопостачання:

- Розробка альтернативних джерел водопостачання, таких як підземні води, резервуари або мобільні установки для очищення води.

- Впровадження резервних систем водопостачання для забезпечення безперебійної подачі води у разі пошкодження основних об'єктів.

3) Планування та готовність до надзвичайних ситуацій:

- Розробка та тестування планів реагування на надзвичайні ситуації, включаючи військові загрози, для швидкого відновлення водопостачання.

- Регулярне навчання персоналу та проведення навчань з відпрацювання дій у разі військових атак.

4) Міжнародна співпраця та підтримка:

- Встановлення тісної співпраці з міжнародними організаціями, такими як ООН, Червоний Хрест та іншими, для отримання допомоги у разі кризи.

- Залучення гуманітарної допомоги для забезпечення населення водою та відновлення зруйнованої інфраструктури.

Розділ 3. Рекомендації для підвищення рівня стійкості об'єктів водопостачання

Система водопостачання є критично важливою складовою інфраструктури будь-якого населеного пункту. Вона забезпечує доступ до чистої та безпечної питної води для мільйонів людей, підприємств та інших користувачів, що є основою здоров'я, гігієни та економічного розвитку. Водночас, ефективне водопостачання є складним і багатогранним процесом, який вимагає узгодженого функціонування численних компонентів, включаючи джерела води, очисні споруди, резервуари та розподільчі мережі.

Забезпечення безперебійного та якісного водопостачання стикається з численними викликами. Це і зростаюче навантаження на інфраструктуру через урбанізацію та збільшення населення, і зміни клімату, що впливають на доступність та якість водних ресурсів, а також старіння інфраструктури, яка потребує модернізації. До того ж, ризики природних та техногенних катастроф, таких як землетруси, повені, забруднення води та інші надзвичайні ситуації, вимагають постійного підвищення рівня стійкості систем водопостачання.

В умовах сучасних викликів і загроз надзвичайно важливо забезпечити високий рівень стійкості об'єктів водопостачання. Це включає комплекс технічних, організаційних, управлінських та екологічних заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, забезпечення надійності системи і захист водних ресурсів. Модернізація інфраструктури, впровадження інноваційних технологій, планування та підготовка до надзвичайних ситуацій, а також активна співпраця з місцевими органами влади та громадськістю є ключовими складовими цієї стратегії.

Забезпечення надійного водопостачання не тільки підвищує якість життя населення, але й є критичним фактором у збереженні громадського здоров'я, розвитку економіки та збереженні довкілля. Таким чином, підвищення стійкості систем водопостачання є важливим завданням, що вимагає скоординованих зусиль та інвестицій у майбутнє.

Перейдемо до заходів для підвищення стійкості об'єктів водопостачання.

Технічні заходи:

1. Заміна старих трубопроводів на нові, зроблені з матеріалів, які сповільнюють корозію та більш захищені від механічного впливу.

Стан трубопровідної мережі водопостачання найважливішим аспектом забезпечення надійного та безперебійного постачання води. Зношені або

пошкоджені труби можуть призвести до витоків, втрати тиску, а також до забруднення води зовнішніми домішками. Особливо в час військового стану в країні, коли всі об'єкти критичної інфраструктури повинні бути захищеними від будь-яких зовнішніх факторів.

Для розрахунку часу, за який корозія покриє сталеву трубу скористаємося наступною формулою:

Час=товщина трубопроводу/швидкість корозії

Швидкість корозії в середньому дорівнює 0.1мм в рік

Для прикладу візьмемо сталеву трубу товщиною 10мм

Час=10/0.1=100 років

Тим самим, якщо товщина труби буде 20мм, то і час, за який корозія покриє трубу виросте вдвічі

Для найкращого захисту трубопроводів від корозії потрібно використовувати труби з матеріалів, які найменше піддатливі до ржавіння(наприклад нержавіюча сталь). Також заміна труб необхідна для того, щоб трубопровід міг витримувати тиск води всередині.

Приведемо в приклад трубопроводи, по яким вода йде з резервуарів, які знаходяться на висоті. Для знаходження тиску з висотних резервуарів скористаємося формулою гідростатичного тиску:

$$P=\rho * g * h$$

Де P – тиск води в трубопроводі

ρ - густина води

g – прискорення вільного падіння

h – висота стовпа води

Вхідні данні:

Густина води = 1000кг на м³

Прискорення вільного падіння = 9,81м на с²

Висота = 50м

По формулі вираховуємо тиск:

$$P= 1000 * 9,81 * 50 = 98,1 \text{кПа}$$

Отже максимальний тиск в трубопроводі становитиме 98кПа. Для більшого тиску можна збільшити висоту резервуару, але це становитиме більшу загрозу для об'єкту водопостачання к від природних, так і від терористичних та військових загроз.

Зараз ми розрахуємо стійкість резервуару під час землетрусу.

Вхідні дані:

Висота башти=50м

Діаметр башти=20м

Товщина стінок=20мм=0,02м

Сила землетрусу=4g

Матеріал конструкції – залізобетон

Для початку розрахуємо землетрусну силу за наступною формулою:

$$F_{\text{землетрусу}} = m * g * 4$$

Де m - маса конструкції, а g – прискорення.

Для знаходження маси ми беремо формулу:

$$m = A * t * \rho$$

Де A – площа бічної поверхні, t – товщина стінок, а ρ – густина бетону (зазвичай становить 2400 кг/м³)

Для знаходження маси ми повинні знайти площу бічної поверхні, яка знаходиться за формулою:

$$A = \pi * D * h = 3,14 * 20 * 50 = 3142 \text{ м}^2$$

Далі знаходимо масу конструкції:

$$m = 3142 * 0,02 * 2400 = 150192 \text{ кг}$$

Тепер знаючи масу конструкції знайдемо еквівалентне статичне навантаження:

$$F_{\text{землетрусу}} = 150192 * 9,81 * 4 = 5891826 \text{ Н} = 5,9 \text{ МН}$$

І тепер коли в нас є статичне навантаження, ми можемо підставити його під показники температури, швидкість вітру, особливості самої конструкції ми зможемо встановити чи вистоїть вона та які пошкодження отримає.

Але в наш час не тільки природні катастрофи можуть призводити до катастроф, а й військові, тому розрахуємо, чи витримає попередня конструкція потрапляння авіабомби ФАБ-500 на відстані 10 метрів від неї.

Вхідні данні резервуару такі ж самі. Нові данні:

Вибухова маса авіабомби=500кг

Відстань до епіцентра вибуху=10м

Почнемо з розрахунку тиску ударної хвилі за формулою Садовського:

$$P=(A*W^{1/3})/R$$

Де А – емпіричний коефіцієнт для тротилу(в середньому 8,5),

а W – вибухова маса авіабомби

$$P=(8,5*500^{1/3})/10=6,746\text{МПа}$$

Далі перетворимо тиск ударної хвилі в силу:

$$F=P*A$$

Де А – площа бічної поверхні

$$F=6,746*10^6*3142=2,12*10^{10}\text{Н}$$

Далі ми оцінимо міцність конструкції:

Залізобетон має межу міцності на стиск близько 40 МПа. Однак, для оцінки стійкості конструкції під час вибуху, ми врахуємо динамічні коефіцієнти та специфічні характеристики матеріалу. Вирахуємо площу поперечного перерізу стінки резервуару:

$$A= \pi * D * t = 3,14 * 20 * 0,02 = 1,256\text{м}^2$$

Далі рахуємо допустиму силу:

$$F = \sigma * A = 40 * 10^6 * 1,256 = 5,024 * 10^7\text{Н}$$

Тепер, коли ми порівнюємо силу ударної хвилі та міцність конструкції, ми можемо зробити висновок, що при таких умовах, водонапірна башта не витримає впливу вибуху авіабомби ФАБ-500 на відстані 10 метрів. Вибух спричинить значні руйнування конструкції.

Також великою проблемою на даний момент є обстіли міст, де в основному вся магістраль водопостачання знаходиться під землею. Проведемо розрахунки.

Для прикладу візьмемо ракету з вибуховою потужністю 500 кг в тротиловому еквіваленті. Вхідні данні будуть наступними:

- 1) Еквівалент тротилу - 500 кг
- 2) Матеріал труби – сталь
- 3) Діаметр трубопроводу – 500мм
- 4) Товщина стінки труби – 10мм
- 5) Глибина закладання трубопроводу – 2м
- 7) Відстань від епіцентру вибуху до трубопроводу – 10м

Для початку ми зробимо оцінку тиску ударної хвилі. Для цього ми використаємо наступну формулу:

$$P=A/R^2$$

Де А це відстань від епіцентру до об'єкта, а R це товщина стінки труби. Підставимо значення:

$$P=5,6*10^6/10^2=56\text{кПа}$$

Далі ми зробимо оцінку тиску на трубопровід через ґрунт:

$$P_{\text{ґрунт}}=0.1*56\text{кПа}=5,6\text{кПа}$$

А тепер ми проведемо оцінку напруження у трубі. Для цього використаємо формулу:

$$\sigma=(P_{\text{ґрунт}}*D)/(2*t)=(5,6*10^3*0,5)/(2*0,2)=1,4*10^5\text{Па}=140\text{кПа}$$

Але якщо ми візьмемо трубу 20мм, то результат буде 70кПа, який нам показує, що збільшення товщини стінки труби підвищує її стійкість до вибухів, зменшуючи навантаження, що діє на матеріал труби. Це дозволяє забезпечити більшу безпеку та надійність водопостачальної системи в умовах можливих авіаударів.

2) Наступний метод підвищення стійкості є модернізація насосних станцій та очисних споруди з використанням енергоефективних і надійних технологій:

1. Насосні станції:

- Використання енергоефективних насосів (встановлення насосів з високим коефіцієнтом корисної дії (ККД), що дозволяє зменшити споживання енергії; використання частотних перетворювачів для регулювання швидкості обертання насосів відповідно до змінних умов водопостачання.)

- Оптимізація гідравлічної схеми (оптимізація розміщення насосів і трубопроводів для мінімізації втрат тиску; заміна старих та зношених трубопроводів на нові з низькими втратами тиску.)

- Системи автоматизації та управління (впровадження автоматизованих систем управління насосними станціями для оптимізації роботи насосів та зменшення споживання енергії; використання систем моніторингу для постійного контролю стану обладнання і своєчасної діагностики несправностей.)

2. Очисні споруди:

- Енергоефективні технології очищення(використання сучасних систем активного мулу з підвищеною ефективністю аерації для зниження споживання енергії; застосування мембранних біореакторів для покращення якості очищення стічних вод при зменшенні енергоспоживання.)

- Використання відновлюваних джерел енергії(встановлення біогазових установок для виробництва електроенергії з органічних відходів; використання сонячних панелей для забезпечення електроенергією очисних споруд.)

-Покращення процесів фільтрації та дезінфекції(використання новітніх матеріалів та технологій для покращення процесів фільтрації; використання ультрафіолетових (UV) ламп та озонування для ефективної дезінфекції води з мінімальними витратами енергії.

3. Інтегровані підходи та інновації:

- Інтелектуальні системи управління(впровадження інтелектуальних систем управління водними ресурсами, що використовують дані з датчиків та IoT технологій для оптимізації роботи систем водопостачання та водовідведення.)

-Рекуперация енергії(рекуперация теплової енергії зі стічних вод для підігріву води або для інших потреб.)

- Підвищення надійності систем(забезпечення резервних насосів та дублюючих систем для забезпечення безперервної роботи у разі виходу з ладу основного обладнання; впровадження системи регулярного технічного обслуговування для попередження аварій та продовження терміну служби обладнання.)

Модернізація насосних станцій та очисних споруд з використанням сучасних енергоефективних та надійних технологій не лише підвищить ефективність роботи цих об'єктів, але й сприятиме зменшенню експлуатаційних витрат та покращенню екологічної ситуації.

Наступним важливим аспектом підвищення стійкості об'єктів водопостачання є резервні джерела води, так як вони є важливим елементом системи водопостачання, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, природних катастроф або техногенних аварій. Вони забезпечують безперебійне постачання води в періоди, коли основні джерела недоступні або не можуть задовольнити потреби. Нижче наведено основні типи резервних джерел води та рекомендації щодо їх впровадження.

Розглянемо типи резервних джерел води:

1. Підземні води:

- Артезіанські свердловини(використання глибоких артезіанських свердловин може забезпечити доступ до чистої підземної води. Ці свердловини зазвичай менше піддаються забрудненню порівняно з поверхневими джерелами.)

- Колодязі(неглибокі колодязі можуть використовуватися як резервні джерела води для малих громад або окремих господарств.)

2. Поверхневі води:

- Резервуари та ставки(спорудження штучних резервуарів або використання природних ставків для накопичення поверхневої води. Такі резервуари можуть використовуватися для зберігання води в дощові періоди для подальшого використання в сухий сезон.)

- Річки та озера(забезпечення можливості використання води з річок або озер як резервного джерела. Важливо забезпечити належну очистку такої води перед використанням.)

3. Дощова вода:

- Збір дощової води(системи збору дощової води з дахів будівель та інших поверхонь можуть використовуватися для накопичення води. Зібрана вода може бути використана для технічних потреб або, після належного очищення, для пиття.)

4. Опріснення морської води:

- Опріснювальні установки(в регіонах, де є доступ до морської води, можуть бути встановлені опріснювальні установки для перетворення морської води в прісну. Це особливо актуально для прибережних міст та островів.)

5. Переробка та повторне використання води:

- Системи рециркуляції води(впровадження систем переробки та повторного використання води для технічних потреб. Наприклад, очищення та повторне використання стічних вод у промисловості чи для зрошення.)

Рекомендації щодо впровадження резервних джерел води:

1. Проведення оцінки потреб у воді для різних категорій споживачів (населення, промисловість, сільське господарство) для визначення необхідного обсягу резервного водопостачання.

2. Вибір відповідного типу резервного джерела залежно від доступності природних ресурсів, географічних та кліматичних умов, а також економічних факторів.

3. Розробка проекту будівництва резервних джерел води з урахуванням технічних стандартів та нормативних вимог. Важливо забезпечити надійність конструкцій та якість матеріалів.

4. Встановлення ефективних систем очищення та дезінфекції води для забезпечення її відповідності санітарним нормам та вимогам якості питної води.

5. Впровадження систем автоматизації для моніторингу та управління резервними джерелами води. Це дозволяє оперативно реагувати на зміни в умовах водопостачання та запобігати аварійним ситуаціям.

6. Інтеграція резервних джерел води в загальну систему водопостачання. Розробка планів дій у надзвичайних ситуаціях та навчання персоналу для ефективного управління резервними джерелами.

7. Проведення економічного аналізу та оцінки вартості впровадження та експлуатації резервних джерел води. Врахування потенційних економічних вигод від забезпечення безперебійного водопостачання.

Автоматизація і дистанційне управління

Автоматизація і дистанційне управління дозволяють оптимізувати управління водними ресурсами, зменшити витрати та оперативно реагувати на аварійні ситуації.

Переваги автоматизації та дистанційного управління:

1. Ефективність та економія:

- Автоматизовані системи дозволяють знижувати витрати на обслуговування та експлуатацію завдяки точному контролю і зменшенню втрат води.

- Автоматизація знижує потребу у великій кількості персоналу, що виконує рутинні операції.

2. Покращення якості послуг:

- Системи автоматичного регулювання тиску забезпечують стабільний та оптимальний тиск у мережі, що покращує якість послуг для споживачів.

- Автоматизований моніторинг параметрів води забезпечує своєчасне виявлення відхилень та забруднень.

3. Швидке реагування на аварії:

- Сенсори та датчики в режимі реального часу виявляють витіки, падіння тиску або інші проблеми, дозволяючи оперативно вживати заходів.

- Можливість дистанційно керувати клапанами, насосами та іншими компонентами системи дозволяє швидко реагувати на аварійні ситуації без необхідності фізичної присутності на місці.

Основні компоненти автоматизації та дистанційного управління:

1. Основні компоненти автоматизації та дистанційного управління:

- SCADA системи забезпечують моніторинг параметрів системи водопостачання в режимі реального часу.

- Дані з датчиків і контролерів збираються і аналізуються для покращення управління та прийняття рішень.

2. Сенсори та датчики:

- Датчики тиску - вимірюють тиск у трубопроводах і допомагають підтримувати його на оптимальному рівні.

- Датчики витрат - вимірюють об'єм води, що проходить через систему, для контролю споживання та виявлення витоків.

- Датчики якості води - вимірюють параметри якості води, такі як рН, мутність, концентрація хлору тощо.

3. Контролери і виконавчі механізми:

- Контролери - центральні блоки, що отримують дані з датчиків і управляють виконавчими механізмами.

- Виконавчі механізми - включають клапани, насоси, регулятори, що виконують команди від контролерів для регулювання потоку води, тиску та інших параметрів.

Впровадження автоматизації та дистанційного управління:

1. Провести детальний аудит існуючої системи водопостачання для визначення потреб в автоматизації та пріоритетних напрямків модернізації.

2. Розробити детальний проект системи автоматизації, включаючи вибір обладнання, розташування сенсорів та датчиків, а також розробку програмного забезпечення для управління.

3. Виконати монтаж сенсорів, контролерів, комунікаційних систем і програмного забезпечення, провести налаштування обладнання та тестування системи.

4. Провести навчання для операторів і технічного персоналу щодо використання нових систем та інтерпретації даних.

5. Встановити регулярні процедури технічного обслуговування та підтримки для забезпечення надійного функціонування автоматизованих систем.

Автоматизація і дистанційне управління є потужними інструментами для підвищення ефективності, надійності та стійкості систем водопостачання. Вони дозволяють зменшити витрати, покращити якість послуг і швидко реагувати на зміни та надзвичайні ситуації, забезпечуючи стабільне і безпечне постачання води споживачам.

Організаційні заходи

Організаційні заходи спрямовані на покращення управління та координації діяльності у системах водопостачання, що сприяє підвищенню їхньої стійкості та надійності. Ключові заходи:

1. Планування та підготовка до надзвичайних ситуацій:

- Створення докладних планів реагування на аварії, природні катастрофи та інші надзвичайні ситуації.

- Регулярні тренування та навчання персоналу для відпрацювання дій у разі надзвичайних ситуацій.

2. Регулярне обслуговування та інспекція:

- Встановлення графіків планового обслуговування всіх компонентів системи водопостачання для запобігання несправностей.

- Регулярні перевірки стану трубопроводів, насосних станцій та очисних споруд для своєчасного виявлення проблем.

3. Співпраця з місцевими органами влади та іншими організаціями:

- Встановлення механізмів співпраці з місцевими органами влади, службами надзвичайних ситуацій та іншими зацікавленими сторонами.

- Налагодження системи обміну інформацією про стан системи водопостачання та можливі ризики.

Ці заходи сприяють ефективному управлінню, забезпечують готовність до надзвичайних ситуацій і допомагають підтримувати високу надійність систем водопостачання.

Управлінські заходи

Управлінські заходи є ключовими для забезпечення ефективного функціонування та стійкості систем водопостачання. Вони включають стратегії планування, управління ризиками, інвестування в нові технології та залучення громади. Ось короткий огляд основних управлінських заходів:

1. Оцінка ризиків та управління ризиками:

- Проведення систематичної оцінки ризиків, пов'язаних із водопостачанням, для виявлення та аналізу потенційних загроз.

- Впровадження заходів для мінімізації виявлених ризиків і розробка планів дій на випадок надзвичайних ситуацій.

2. Інвестиції в нові технології:

- Підтримка інноваційних рішень і нових технологій, які підвищують ефективність і надійність систем водопостачання.

- Використання сучасних матеріалів, автоматизованих систем управління та сенсорних технологій для покращення роботи системи.

3. Залучення громади та підвищення обізнаності:

- Проведення освітніх кампаній для підвищення обізнаності населення щодо важливості стійкого водопостачання та збереження водних ресурсів.

- Пропаганда раціонального використання води серед населення та впровадження програм з водозбереження.

Ці управлінські заходи забезпечують стратегічне планування, ефективне використання ресурсів і активну участь громади, що сприяє довготривалому та стабільному функціонуванню систем водопостачання.

Реалізація цих рекомендацій вимагає тісної співпраці між державними органами, місцевою владою, науковими установами, бізнесом та громадськістю. Впровадження сучасних технологій, планування та підготовка до надзвичайних ситуацій, а також активне залучення населення до заходів з покращення стійкості водопостачання є критичними для забезпечення безпечного, надійного та стійкого водопостачання у майбутньому. Ці заходи не тільки покращать якість життя населення, але й забезпечать довготривалий розвиток і збереження екологічного балансу.

Висновок

Забезпечення стійкості об'єктів водопостачання є надзвичайно актуальним завданням в умовах сучасного світу. Системи водопостачання відіграють критичну роль у забезпеченні життєдіяльності населення, підтримці економічного розвитку та охороні здоров'я. Однак вони стикаються з численними викликами, включаючи старіння інфраструктури, зростання населення, зміни клімату, а також ризики природних і техногенних катастроф. У цьому контексті розробка та впровадження ефективних заходів для підвищення стійкості цих систем є ключовою умовою їхньої надійної роботи.

Одним із головних аспектів забезпечення стійкості є модернізація існуючої інфраструктури. Це включає заміну застарілих труб на нові з використанням сучасних матеріалів, таких як поліетилен та композитні матеріали, які мають підвищену стійкість до корозії та механічних пошкоджень. Забезпечення наявності резервних джерел води та резервуарів для зберігання дозволяє підтримувати безперебійне водопостачання в разі аварій чи перебоїв у основних джерелах. Встановлення автоматизованих систем управління та моніторингу (SCADA) сприяє ефективному контролю параметрів водопостачання в реальному часі та оперативному реагуванню на будь-які відхилення чи аварійні ситуації.

Розробка детальних планів реагування на аварії та катастрофи, регулярне проведення навчань та тренувань для персоналу є необхідними заходами для підвищення готовності системи до різноманітних загроз. Впровадження планового обслуговування та регулярних інспекцій дозволяє виявляти і усувати проблеми на ранніх етапах, що запобігає великим аваріям та збоїв у системі. Систематична оцінка ризиків та розробка заходів для їхнього зниження є ключовими елементами ефективного управління системами водопостачання.

Підтримка інновацій та впровадження нових технологій, таких як розумні мережі водопостачання та системи виявлення витоків, сприяє підвищенню ефективності та надійності системи. Інформування населення про важливість збереження водних ресурсів та раціонального використання води, а також залучення громадськості до заходів з покращення стійкості водопостачання є важливими складовими успішного управління.

Забезпечення чистоти джерел водопостачання, контроль за дотриманням екологічних норм та впровадження програм з водозбереження є важливими аспектами захисту водних ресурсів. Здійснення заходів з відновлення

природних водних екосистем сприяє довготривалому забезпеченню якісної води.

Реалізація цих рекомендацій вимагає тісної співпраці між державними органами, місцевою владою, науковими установами, бізнесом та громадськістю. Впровадження сучасних технологій, планування та підготовка до надзвичайних ситуацій, а також активне залучення населення до заходів з покращення стійкості водопостачання є критичними для забезпечення безпечного, надійного та стійкого водопостачання у майбутньому. Ці заходи не тільки покращать якість життя населення, але й забезпечать довготривалий розвиток і збереження екологічного балансу.

Підвищення рівня стійкості об'єктів водопостачання є комплексним завданням, що вимагає тісної співпраці між різними секторами суспільства, включаючи уряд, бізнес, наукові установи та громадськість. Виконання розроблених рекомендацій сприятиме не лише покращенню якості та надійності водопостачання, але й забезпечить довготривалу стійкість і екологічну безпеку. Інтеграція сучасних технологій, ефективне управління та залучення громадськості є ключовими елементами успіху в цьому процесі. Тільки за умови комплексного підходу ми зможемо забезпечити надійне та безпечне водопостачання для майбутніх поколінь.

Список літератури

**Шадура В.О.,Кравченко Н.В.(2018) «Водопостачання та водовідведення»
навчальний посібник**

Орлов В.О.(2011) «Водопостачання та водовідведення» підручник

**Robert M.Clark,Simon Hakim «Handbook of water and wastewater system
protection» підручник**

Іван Петров (2018) «Автоматизація систем водопостачання» підручник

**Юрій Шелест «Водопостачання і водовідведення. Проектування та
експлуатація» підручник**

Мацієвська О.О. (2015) «Водопостачання і водовідведення» підручник

Мацієвська О.О. (2015) «Водовідвідні очисні споруди» підручник

Ілюстративна частина

рис.1 водозабірна станція

рис.2 водонапірна башта

рис.3 трубопровід

рис.4 посуха

рис.5 зсув

рис.6 підірвана Каховська ГЕС

рис.7 влучання в Дніпровську ГЕС